

Ohjattu leikki monikielisten lasten kielenkehityksen tukemisessa

Oppaan toteuttaminen Lahden kaupungin
varhaiskasvattajille

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja
nuorisotyö
Opinnäytetyö
Kevät 2016
Ann-Christine Metsäranta
Nina Tolkki

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

METSÄRANTA, ANN-CHRISTINE Ohjattu leikki monikielisten lasten
kielenkehityksen tukemisessa
TOLKKI, NINA: Oppaan toteuttaminen Lahden
kaupungin varhaiskasvattajille

Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön opinnäytetyö,

67 sivua, 22 liitesivua

Kevät 2016

TIIVISTELMÄ

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön aiheena oli ohjattu leikki monikielisten lasten kielenkehityksen tukemisessa. Opinnäytetyön toimeksiantaja oli Lahden kaupunki ja yhteistyötahonamme Lahden kaupungin suomi toisena kielenä (S2)-lastentarhanopettaja. Opas tehtiin Lahden kaupungin päiväkotien varhaiskasvattajien käyttöön. Opas esiteltiin Lahden kaupungin varhaiskasvattajille maaliskuussa 2016 ja palautteen pohjalta opasta kehitettiin.

Maahanmuuttajien määrä on viime vuosien aikana lisääntynyt Suomessa paljon. Tämän vuoksi on tärkeää korostaa monikielisten lasten suomen kielen ja kulttuurin omaksumisen ja oppimisen tärkeyttä, jotta monikieliset lapset voivat kasvaa tasavertaisina yksilöinä suomea äidinkielenään puhuvien lasten kanssa. Tavoitteena oli luoda helppolukuinen ja informatiivinen opas, jonka tarkoituksena on vahvistaa entisestään varhaiskasvattajien näkemystä siitä, kuinka tärkeä keino ohjattu leikki on monikielisen lapsen kielenkehityksen tukemisessa. Oppaan tarkoituksena on toimia työvälineenä, jota hyödyntämällä on mielekästä ja toimivaa kartuttaa lasten arkisanastoa.

Oppaassa korostamme varhaiskasvattajan roolia ohjatun leikin prosessissa. Oppaassa käydään läpi ohjatun leikin menetelmiä sekä varhaiskasvattajan roolia toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, havainnoinnissa ja arvioinnissa. Oppaassa huomioidaan myös lapsen osallisuus. Opinnäytetyönä tuotetun oppaan kohderyhmänä olivat 3-5-vuotiaat lapset. Kielenkehityksen tukeminen tulee huomioida monikielisten lasten kanssa tässä iässä, jotta lapselle voidaan luoda edellytykset myös esiopetuksessa ja peruskoulussa menestymiselle. Päiväkodin ja vanhempien on hyvä tukea lapsen kielenkehitystä yhdessä. Oppaassa käydään lyhyesti läpi asioita, joita on hyvä keskustella monikielisen lapsen vanhempien kanssa lapsen omaan äidinkieleen liittyen.

Asiasanat: varhaiskasvatus, monikielisyys, kielenkehitys, ohjattu leikki, pienryhmätoiminta, lapsen osallisuus

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

METSÄRANTA, ANN-CHRISTINE Guided play in supporting the
TOLKKI, NINA: development of multilingual children
 A language guide to early childhood
 educators in Lahti

Bachelor's Thesis in Social Pedagogy for Work with Children and Young
People, 67 pages, 22 pages of appendices

Spring 2016

ABSTRACT

The topic of this functional thesis was guided play in supporting the development of multilingual children's language. The commissioner of the thesis was the city of Lahti and the cooperation partner was Lahti second language (S2) kindergarten teacher. The purpose of this thesis is to create a guide that would further strengthen early childhood educator's insight of how important the guided play is in supporting the child's language development. The intention is that the guide should be making use of meaningful and effective ways to increase children's everyday vocabulary.

The guide is made for the use of early childhood educators in day care centers in Lahti and it will be distributed electronically. The guide will highlight the role of early childhood educator's advancement and the implementation of a guided play process. The guide will walk you through the methods of guided play, as well as the adult's role in designing, implementing, observing and evaluating the guided play process. The guide also pays attention to child's participation in different stages of the process of play.

During the last few years, the number of immigrants has increased a lot in Finland. It is important to highlight even more the importance of children's Finnish language and culture assimilation and learning. That way they can grow as individuals on equal terms with native speakers of Finnish children. The target groups of this thesis are 3-5 years old children. Supporting language development of multilingual children should be noticed at this age, in order to improve the conditions for pre-school and primary school success of children. The child's language development should be supported together with the parents and the early childhood educators. The guide will walk you through the things that are good to communicate to a multilingual children's parents.

Key words: Early childhood education, multilingualism, language development, guided play, small group activity, child's participation

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	4
2.1	Toimeksiantaja	4
2.2	Varhaiskasvatus	5
2.3	Tarkoitus ja tavoitteet	6
2.4	Opinnäytetyön aihe, perustelut ja merkittävyys	7
2.5	Aikaisemmat tutkimukset aiheesta	8
2.6	Monikulttuurisuuden huomioiminen Lahden kaupungin varhaiskasvatuspalveluissa	11
3	KIELENKEHITYS JA MONIKIELISYYS	13
3.1	Kielenkehitys	13
3.2	Monikielisyys	14
3.3	Uuden kielen oppiminen monikielisillä lapsilla	15
3.3.1	Monikielisyiden haasteet	18
3.3.2	Monikielinen lapsi päiväkodissa	19
4	LEIKKI	22
4.1	Varhaiskasvattajan rooli ohjatussa leikissä	23
4.2	Ohjattu leikki	25
4.2.1	Ohjatun leikin prosessi	26
4.2.2	Lapsilähtöisyys ohjatussa leikissä	28
5	PIENRYHMÄTOIMINTA	30
6	OPINNÄYTETYÖPROSESSI	32
7	OPPAAN TOTEUTUS	35
7.1	Sisällön valinta	35
7.2	Sisällön rakenne	36
8	OPPAAN ESITTELY LAHDEN KAUPUNGIN VARHAISKASVATTAJILLE	40
8.1	Kutsu oppaan esittely ja arviointitilaisuuteen	40
8.2	Oppaan esittely- ja arviointitilaisuuden suunnittelu	41
8.3	Oppaan esittely- ja arviointitilaisuus 8.3.2016	41
8.3.1	Saatu palaute	42
8.3.2	Palautteen pohjalta tehdyt muutokset oppaassa	46

9	ARVIOINTI	48
9.1	Opinnäytetyöprosessi	48
9.2	Opinnäytetyön tavoitteiden arviointi	49
9.3	Opinnäytetyöraportti	50
9.4	Oppaan toteuttaminen	50
9.5	Oppaan esittely Lahden kaupungin varhaiskasvattajille	52
10	POHDINTA	54
10.1	Oppaan sovellettavuus	56
10.2	Arvioitu hyöty toimeksiantajalle	56
10.3	Opinnäytetyön eettisyys	57
	LÄHTEET	60
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Maahanmuuttajien määrä on lisääntynyt Suomessa 2000-luvulla paljon. Eri kieli- ja kulttuuritaustaisia ihmisiä asuu Suomessa yhä enemmän ja on arvioitu, että ulkomaalaisten muutto Suomeen lisääntyy merkittävästi myös tulevana vuosina. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 8.) Erityisesti turvapaikanhakijoiden määrä Suomessa on lisääntynyt. Lahdessa tämä näkyy niin, että Lahteen avattiin syyskuussa 2015 hätämajoitus, josta löytyy majoituspaikat 450 turvapaikanhakijalle (Maahanmuuttovirasto 2015).

Maahanmuuttajaväestön määrän kasvun myötä on ajankohtaista kiinnittää huomiota maahanmuuttajataustaisten lasten opettamiseen ja kasvatukseen varhaiskasvatuksessamme. On tärkeää korostaa entistä enemmän lasten suomen kielen ja kulttuurin omaksumisen ja oppimisen tärkeyttä, jotta he voivat kasvaa tasavertaisina yksilöinä suomea äidinkielenään puhuvien lasten kanssa. Lahden kaupungin varhaiskasvatuksessa oli vuonna 2012 noin 4 000 lasta, joista noin 10 % oli eri kieli- ja kulttuuritaustaisia lapsia, kun kaiken kaikkiaan lahtelaisia alle kouluikäisiä lapsia oli tällöin noin 7 000 (Lahden kaupunki 2012). Monikulttuurisuuden voidaan uskoa lisääntyvän Lahden varhaiskasvatuksessa myös lähivuosina. Vaikka turvapaikanhakijoiden hätämajoitus Lahdessa on vain tilapäinen ratkaisu, on mahdollista, että osa turvapaikanhakijoista jää Lahden alueelle myös pysyvästi. Tällöin monikulttuurisuus tulee Lahden päiväkodeissa entistä ajankohtaisemmaksi.

Opiskelemme sosiaalialan koulutusohjelmassa ja suuntautumisvaihtoehtomme on lapsi- ja nuorisotyö. Opintomme painottuvat lapsiin ja nuoriin liittyviin aihealueisiin ja saamme sosionomiopintojemme myötä myös lastentarhanopettajan pätevyyden. Haluamme opinnäytetyön myötä vahvistaa omaa ammatillista osaamistamme varhaiskasvatuksen kentällä ja tästä syystä opinnäytetyön aihe liittyy varhaiskasvatukseen. Toinen opinnäytetyöntekijöistä on

opintojen aikana suoritettujen harjoitteluiden kautta päässyt näkemään eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten opetusta ja kasvatusta eri päiväkodeissa ja tämän myötä opinnäytetyöntekijöiden käymien keskustelujen pohjalta tuntui mielekkäältä tutustua aiheeseen tarkemmin. Opinnäytetyön aihe on rajattu liittymään 3–5-vuotiaisiin monikielisiin lapsiin ja heidän kielenkehityksensä tukemiseen ohjatun leikin avulla siksi, että aiheet ovat mielestämme kiinnostavia ja ammatillista osaamistamme kehittäviä.

Opinnäytetyömme on toiminnallinen opinnäytetyö ja se toteutetaan yhteistyössä Lahden kaupungin suomi toisena kielenä (S2)-lastentarhanopettajan kanssa ja toimeksiantaja on Lahden kaupunki. Tarve opinnäytetyön kautta toteutettavalle oppaalle tuli Lahden kaupungin S2-lastentarhanopettajalta. Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa opas ohjatusta leikistä monikielisten lasten kielenkehityksen tukemisessa ja opas on suunnattu Lahden kaupungin varhaiskasvattajille. Lahden kaupungin varhaiskasvattajia ovat päiväkotien lastentarhanopettajat ja hoitajat sekä muut avustavat työntekijät (Rinne 2015).

Opinnäytetyössämme monikielisillä lapsilla tarkoitamme lapsia, joiden äidinkieli on joku muu kuin suomi, ja joiden vanhemmat puhuvat yhtä tai useampaa eri kieltä lapselle.

Opinnäytetyön myötä tuotettavaa ohjatun leikin opasta hyödyntämällä on mahdollista tukea monikielisen lapsen suomen kielen kehitystä. Oppaassa tuodaan esiin asioita, joita varhaiskasvattajan tulee ohjattua leikkiä hyödyntäessä huomioida niin leikkiympäristössä kuin omassakin toiminnassa. Oppaassa kerrotaan ohjatun leikin prosessin vaiheista ja kiinnitetään erityisesti huomiota varhaiskasvattajan rooliin ohjatun leikin mahdollistajana ja kehittäjänä. Oppaassa käydään läpi ohjatun leikin suunnittelua, toteutusta, havainnointia ja arviointia. Tärkeänä osa-alueena huomioidaan myös lapsen osallisuus ohjatun leikin prosessissa. Lisäksi opas sisältää varhaiskasvattajalta vanhemmalle- osion, jossa käydään läpi asioita, joista varhaiskasvattajan olisi hyvä keskustella monikielisen lapsen vanhempien kanssa. Oppaan selkeällä ulkoasulla ja helppolukuisuudella on pyritty helpottamaan oppaan käyttöä kiireisessä päiväkodin arjessa.

Opas on esitelty Lahden kaupungin varhaiskasvattajille maaliskuussa 2016. Tilaisuudessa varhaiskasvattajilla oli mahdollisuus tutustua ja arvioida tekemäämme opasta. Opasta on kehitetty saadun palautteen pohjalta toimivammaksi ja paremmin päiväkodin arkeen sopivaksi.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyömme on toiminnallinen opinnäytetyö. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tavoitteena on tuottaa jonkinlainen opastus, ohje tai ohjeistus, joka on suunnattu ammattilaisten hyödynnettäväksi ja tueksi käytännön työhön ja toimintaan. Toiminnallisen opinnäytetyön voi toteuttaa kansion, oppaan, kotisivujen, portfolion tai jonkinlaisen järjestetyn tapahtuman muodossa. Toiminnallisen opinnäytetyön tulee olla mahdollisimman hyvin käytännön työtä tukeva ja työelämälähtöinen. Opinnäytetyön avulla on tarkoitus valmistaa opiskelijaa toimimaan valmistumisen jälkeen oman alansa asiantuntijatehtävissä ja tämän vuoksi opinnäytetyön tekemisen tärkeänä osa-alueena on myös kehittämiseen ja tutkimukseen liittyvän perustietouden hallinta. Opinnäytetyössä on tärkeää huomioida tutkimuksellinen asenne aiheeseen. Opinnäytetyössä opinnäytetyöntekijöiden tulee osoittaa oman alansa asiantuntemus, joka näkyy oman alan tietojen ja taitojen riittävässä hallinnassa. (Airaksinen & Vilkkä 2004, 9–10.)

2.1 Toimeksiantaja

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Lahden kaupunki. Toteutimme opinnäytetyön yhteistyössä Lahden kaupungin edustajan suomi toisena kielenä (S2)-lastentarhanopettajan kanssa. Lahden kaupungilla on yhteensä 38 päiväkotia ja niissä tarjotaan sekä osa- että kokopäivähoitoa. Lahden kaupungin varhaiskasvatuksessa päivähoito on tarkoitettu alle kouluikäisille lapsille. Kaupungin omien päiväkotien lisäksi Lahdessa päivähoitoa tarjoavat myös ostopalvelupäiväkodit, yksityiset päiväkodit sekä yksityiset ryhmäperhepäiväkodit. Lahden kaupungin päiväkotien toimintaperiaatteet perustuvat valtakunnallisiin kasvatustavoitteisiin, joiden pohjalta Lahden kaupungin päivähoidolle on laadittu omat tavoitteet, työskentelyssä käytettävät menetelmät ja toiminnan sisältö. Päivähoidon suunnittelussa huomioidaan myös lasten ja ryhmien yksilölliset tarpeet ja erityispiirteet. (Lahden kaupunki 2015b.)

2.2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005, 11–12) mukaan varhaiskasvatus on tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa, jossa korostetaan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatusta toteutetaan päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen palveluja tuotetaan kunnissa sekä yksityisten palveluntuottajien toimesta. Myös seurakunnat ja järjestöt tuottavat varhaiskasvatuspalveluja. Varhaiskasvatus ja esiopetus luovat luonnollisen jatkumon lapsen kehitykselle ennen peruskouluun siirtymistä. Varhaiskasvatuksessa oleellista on kasvatuksen ammattilaisen ja vanhempien yhteistyö, eli kasvatuskumppanuus. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11–12.) Varhaiskasvatuksessa tulee toteuttaa myös S2-opetusta (Kivijärvi 253).

Varhaiskasvatuksen päämääränä on lapsen hyvinvoinnin lisääminen, toisten huomioonottamisen opettaminen sekä lapsen itsenäistymisen tukeminen. Kasvattajan vastuulla on huolehtia siitä, että lapsen yksilöllisyyttä kunnioitetaan ja että lapsi voi turvallisesti toimia omatoimisesti tietäen, että tarpeellinen huolenpito ja tuki ovat aina läsnä. Lapsuuden vaaliminen ja lapsuuden itseisarvon painottaminen ovat kasvattajan työtä ohjaavia arvoja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 13.)

Pedagoginen ajattelu ja lähestymistapa kuuluvat osaksi laadukasta varhaiskasvatusta. Suomessa pedagogiikasta puhuttaessa tarkoitetaan tutkimusta, joka painottuu kasvatukseen, opetukseen ja koulutuksen tutkimukseen. (Karila & Lipponen 2013, 32–33.) Suomalainen varhaiskasvatus perustuu kokonaisvaltaiseen lähestymistapaan, jonka periaatteena on hoivan, kasvatuksen ja opetuksen yhdistäminen niin, että nämä kaikki osa-alueet huomioidaan päivähoitossa. (Kalliala 2012, 19–21.) Vuorovaikutuksen tärkeys lapsen ja aikuisen välillä korostuu, kun varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan kohteena ovat pienet lapset. (Karila & Lipponen 2013, 51). Varhaiskasvattajan pedagogiseen

pätevyyteen kuuluu olennaisesti lapsen kasvuprosessissa tukeminen ja auttaminen (Kalliala 2008, 30–31). Pedagoginen taju ilmenee kasvattajan tavassa toimia. Hänen tulee osata toimia tilanteiden vaatimalla sensitiivisyydellä, huomioida millainen toiminta on tilanteessa eettisesti oikein ja nähdä tilanteiden tärkeys ja merkitys lapsen kehityksen näkökulmasta. (Kalliala 2008, 31.) Varhaiskasvattajan tulee heijastaa omaa toimintaansa lapsen toiminnan ja tarpeiden mukaisesti.

Varhaiskasvatuslaissa säädetään varhaiskasvatuksen tavoitteet sekä määrittellään varhaiskasvatuksen toteuttamista ja varhaiskasvatusympäristön vaatimuksia. Lisäksi varhaiskasvatuslaissa ohjeistetaan tekemään lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma sekä huomioimaan lapsen ja perheen näkemys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja arvioinnissa. Varhaiskasvatuslain mukaan päivähoitoa voivat saada alle oppivelvollisuusikässä olevat lapset. Tarvittaessa päivähoitoa tulee lain mukaan järjestää myös oppivelvollisuusikäisille lapsille. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatusta valvotaan eri toimielimien toimesta. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973.)

2.3 Tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena oli vahvistaa entisestään varhaiskasvattajien näkemystä siitä, kuinka tärkeä keino ohjattu leikki on lapsen kielenkehityksen tukemisessa. Tarkoituksena oli, että toteutettavaa opasta hyödyntämällä olisi mielekästä ja toimivaa kartuttaa lasten arkisanastoa varhaiskasvatuksessa. Opas oli tarkoitus saada Lahden kaupungin varhaiskasvattajien käyttöön sähköisessä muodossa. Tavoitteena oli luoda helppolukuinen, selkeä ja informatiivinen opas, jota olisi helppo hyödyntää varhaiskasvattajan työssä.

Ensisijainen tavoitteemme opinnäytetyössä oli laatia opas Lahden kaupungin varhaiskasvattajille ohjatun leikin prosessista ja ohjatun leikin merkityksestä kielenkehityksen tukemisessa monikielisillä lapsilla.

Oppaassa tavoitteena oli korostaa varhaiskasvattajan roolia ohjatun leikin prosessin etenemisessä ja toteutumisessa. Lisäksi tavoitteitamme olivat oppaan esittely- ja arviointitilaisuuden suunnittelu ja siitä saatavan palautteen hyödyntäminen oppaan lopullisen version laatimisessa.

Tavoitteenamme oli esitellä opas alkuvuodesta 2016 Lahden kaupungin monikulttuurisuusosaaja varhaiskasvatuksessa - koulutuksen käyneille lastentarhanopettajille. Ajatuksena oli, että oppaan esittelytilaisuuden jälkeen jokainen monikulttuurisuusosaaja varhaiskasvatuksessa- koulutuksen käynyt lastentarhanopettaja veisi tietoa oppaasta eteenpäin omaan päiväkotiinsa. Toiveenamme oli, että opas otettaisiin Lahden kaupungin päiväkodeissa aktiiviseen käyttöön ja että sitä hyödynnettäisiin niin monikielisten kuin suomenkielistenkin lasten kanssa työskennellessä.

2.4 Opinnäytetyön aihe, perustelut ja merkittävyys

Aihe opinnäytetyöllemme valikoitui pitkälti toimeksiantajan tarpeen pohjalta. Toinen opinnäytetyöntekijöistä on tehnyt opintoihin liittyviä harjoitteluita päiväkodeissa, joissa hän on päässyt työskentelemään monikielisten lasten kanssa ja saanut tätä kautta näkemystä siitä, miten monikielisyyden tukeminen näkyy varhaiskasvatuksessa. Koimme monikielisyyden ja monikielisten lasten kielenkehityksen tukemisen aiheina mielenkiintoisiksi ja ajankohtaisiksi. Myös aikuisen roolin tutkiminen ohjatun leikin prosessissa vaikutti mielenkiintoiselta ja ammatillisuuttamme tukevalta aiheelta.

Tarve opinnäytetyölle ja sen kautta tuotettavalle oppaalle on tullut toimeksiantajalta. Ohjattua leikkiä käytetään päiväkodeissa oppimisen ja kielenkehityksen tukemisessa, mutta toiveena kuitenkin oli, että ohjattu leikki otettaisiin tiiviimpään käyttöön etenkin monikielisten lasten kielenkehityksen tukemisessa. Toimeksiantajan toiveena oli, että tuotettavaa opasta olisi helppoa hyödyntää päiväkodin arjessa. Ajatuksena oli, että tätä kautta myös ohjatun leikin käyttö kielenkehityksen

tukemisessa voisi lisääntyä entisestään. Päiväkodeissa on usein tapana järjestää esimerkiksi säännöllisiä musiikki- tai liikuntatuokioita ja toimeksiantajan toiveena oli, että myös ohjatun leikin hetket tulisivat tiiviimpään ja säännöllisempään käyttöön.

Päätimme aiheen rajauksesta yhdessä toimeksiantajan edustajan S2-lastentarhanopettajan kanssa. Halusimme rajata aiheen koskemaan monikielisten lasten kielenkehitystä ja sen tukemista siksi, että koimme aiheen ajankohtaiseksi ja siksi, että aiheesta saatava tieto oli mielestämme helposti hyödynnettävissä myös muussa varhaiskasvatustyössä. Kohderyhmäksi valitsimme 3-5-vuotiaat lapset, koska tässä iässä kieli kehittyy nopeasti. Kielen kehityksen tukeminen tulee huomioida monikielisten lasten kanssa tässä iässä, jotta lapselle voidaan luoda edellytykset myös esiopetuksessa ja peruskoulussa menestymiselle. Keskustelujen pohjalta päätettiin, että opinnäytetyö ja sen myötä toteutettava opas painottuu tiedollisesti aikuisen roolin korostamiseen ohjatun leikin prosessissa. Opas tehtiin Lahden kaupungin päiväkotien varhaiskasvattajien käyttöön.

Aihe on merkittävä siksi, että monikulttuurisuus on jatkuvasti enemmän läsnä myös varhaiskasvatuksessa lisääntyvän maahanmuuton myötä. Eri kieli- ja kulttuuritaustaisille lapsille on tarjottava varhaiskasvatuksessa mahdollisuudet oppimiseen, kasvuun ja kehitykseen. Uuden kielen omaksuminen on tärkeää, jotta lapsen oppiminen ja ryhmässä osallisena toimiminen mahdollistuu.

2.5 Aikaisemmat tutkimukset aiheesta

Lapsen kielen kehitys ja varhaiskasvatus ovat olleet tutkijoiden mielenkiinnon kohteena jo pitkään. Aiheita on tutkittu paljon ja laajasti. Lapsen kielen kehitystä on Suomessa tutkittu tiiviimmin kuusikymmentäluvulta lähtien ja sitä on tutkittu sekä psykologian, kielitieteen että sosiologian aloilla. (Lindgren 2014, 13.)

Ohjattua leikkiä ja aikuisen roolia ohjatussa leikissä on tutkittu Suomessa vuodesta 1997 lähtien. Satu Särkkä (2012) on pohtinut pro gradussaan leikin ohjaamisen merkitystä päiväkodin kasvatustyössä. Särkkä (2012) on pro gradu- tutkielmassaan selvittänyt varhaiskasvattajien käsityksiä pitkäkestoisesta leikistä sekä leikin ohjaamisesta. Tarkoituksena on ollut löytää keinoja sekä pitkäkestoisen leikin mahdollisuuksien että leikin ohjaamisen kehittämiseen. Särkkä (2012) on ollut tutkielmassaan kiinnostunut erityisesti aikuisen roolista leikin edistäjänä ja mahdollistajana. Jotta aikuisen on mahdollista kehittää omaa toimintaansa lapsen leikkiä edistävämmäksi, on hänen ensin tiedostettava omat käsityksensä aiheeseen liittyen. (Särkkä 2012, 5–6.) Särkän tutkimus keskittyy päiväkotikulttuurin yleiseen tutkimiseen eikä sinällään tutki monikulttuurisia lapsia päiväkodissa. Tutkimus kuitenkin osoittaa, että aikuisen roolia lasten leikin edistäjänä ja mahdollistajana pidetään ja tulee pitää tärkeänä osa-alueena varhaiskasvattajien työtä ja ammattitaitoa.

On tehty suhteellisen vähän tutkimusta maahanmuuttajataustaisten lasten päiväkodissa oloon liittyen. Etenkään lapsen näkökulmasta tehtyä tutkimusta ei ole juuri vielä Suomessa tehty. Maahanmuuttajataustaisiin lapsiin liittyvä tutkimus on painottunut enemmän varhaiskasvattajien ajatuksiin monikulttuurisuudesta ja maahanmuuttajataustaisista lapsista. Tämän lisäksi on jonkin verran tutkittu varhaiskasvattajien näkemyksiä maahanmuuttajataustaisten lasten opettamisesta. (Eerola-Pennanen 2012, 234–235.)

Minna Suni (2008) on käsitellyt väitöskirjassaan laatimiensa tutkimuskysymysten kautta kielellisten resurssien jakamista toisen kielen oppimisen näkökulmasta. Sunin (2008) väitöskirjan teemoina ovat olleet seuraavanlaiset uuden kielen omaksumiseen liittyvät seikat. Kieltä opitaan keskusteluvuorovaikutuksessa, jossa käydään jatkuvasti myös merkitysneuvotteluita ja joiden avulla opitaan ymmärtämään mitä mikäkin sana tarkoittaa ja millä tavalla sitä käytetään. Toinen oleellisista tutkimukseen liittyvistä teemoista on sanojen toistamisen suuri rooli uuden kielen omaksumisessa ja oppimisessa. Toistojen avulla osaavampi

kielenkäyttäjät tarjoaa oman osaamisensa ja tietoutensa heikommin kieltä osaavan käyttöön. Toistojen avulla tietoa prosessoidaan ja näin kielen oppija omaksuu uutta tietoa ja osaamista käyttöönsä. Tätä voidaan kutsua kielellisten resurssien jakamiseksi. Tätä kautta on mahdollista omaksua uusi kieli ja päästä kieliyhteisön jäseneksi. (Suni 2008, 11–16.)

Lapsen osallisuutta päiväkodin arjessa ovat tutkineet Venninen, Leinonen ja Ojala (2010). Tutkimus oli osa varhaiskasvatuksen kehittämissyksikön VKK-Metron tutkimuspäiväkotiverkoston tutkimusta; Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Laajan laadullisen ja määrällisen tutkimuksen tavoitteena oli selvittää työntekijöiden käsityksiä lapsen osallisuudesta ja sen mahdollistamisesta. Tutkimuksen tulokset kertoivat lapsen osallisuuden kulmakivistä ja esimerkiksi siitä, kuinka lapsen osallisuus rakentuu turvallisuuden tunteesta voida toimia omana itsenään ja samalla kokea itsensä tärkeäksi (Venninen, Leinonen & Ojala 2010, 17–18.) Tutkimuksessa kävi myös ilmi lapsen osallisuuden määrä toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa. Tutkimuksessa saatujen tietojen mukaan 3-5-vuotiaita lapsia otetaan enemmän mukaan toiminnan arvioimiseen, eikä niinkään suunnitteluun. (Venninen, Leinonen & Ojala 2010, 19–21.) Tutkimuksessa tärkeimpinä tekijöinä aikuisen roolissa lapsen osallisuuden mahdollistajana nähtiin olosuhteiden rakentaminen ja lapsen kanssa toimiminen. Tutkimustulokset kertovat myös, kuinka aikuisen tehtävänä on hankkia lapselta tietoa, sisäistää sitä ja muokata omaa toimintaa sen mukaan, jotta lapsen osallisuus mahdollistuu ja tulee turvatuksi. (Venninen, Leinonen & Ojala 2010, 43–44.) Lapsen osallisuus ja osallistaminen ovat siis tärkeässä osassa lapsen oppimisen näkökulmasta. Tutkimuksessa on noussut esiin, että lasta otetaan helpommin mukaan toiminnan arvioimiseen, mutta ei niin usein sen suunnitteluun. Lapsen osallisuus toiminnan eri vaiheissa on mielestämme tärkeää ja siksi olemme pyrkineet oppaassamme korostamaan lapsen osallisuutta läpi ohjatun leikin prosessin.

2.6 Monikulttuurisuuden huomioiminen Lahden kaupungin varhaiskasvatuspalveluissa

Lahden kaupungin päiväkodeissa järjestetään eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten opetusta ja kasvatusta. Tämä opetus ja kasvatus järjestetään muun varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yhteydessä. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tavoitteita käytetään lähtökohtana suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Lisäksi tärkeänä osana varhaiskasvatuksen toteuttamista eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten osalta pidetään myös lapsen äidinkielen ja taustan huomioimista yhdessä lapsen perheen kanssa. (Lahden kaupunki 2015a.)

Suomi toisena kielenä- opetus (S2-opetus), on eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten suomen kielen opetusta. S2-opetuksen tulee olla säännöllistä ja tavoitteellista ja arkisessa toiminnassa tapahtuvaa toiminnan ohjausta. Toiminnan ohjauksen lähtökohtia ovat lapsilähtöinen toiminta ja työskentely, leikin kautta oppiminen sekä toiminnallisuus. Kaksi- ja monikielisen toiminnan kehittämisestä ja koordinoinnista vastaa Lahden kaupungilla yksi S2-lastentarhanopettaja. (Lahden kaupunki 2015a.) S2-lastentarhanopettajan työnkuvaan kuuluu kaksikieliseen opetukseen ja toimintaan liittyvä kehitys ja koordinointi. S2-lastentarhanopettaja ohjaa myös pienryhmiä Lahden kaupungin päiväkodeissa. (Lahden kaupunki 2012.) Lahden kaupungilla S2-opetusta toteutetaan kaikkien varhaiskasvattajien toimesta kaikissa päiväkodeissa. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen työntekijät tekevät yhteistyötä tarvittaessa myös maahanmuuttajapalveluiden kanssa. (Lahden kaupunki 2015a.)

Lahden kaupungin varhaiskasvatuksessa jokaiselle lapselle laaditaan oma varhaiskasvatussuunnitelma, joka toimii eri kieli- ja kulttuuritaustaisilla lapsilla myös heidän kotoutumissuunnitelmaansa (Lahden kaupunki 2015a). Kotoutumissuunnitelma on yksilöllinen ja henkilökohtainen suunnitelma ja sen avulla on tarkoitus tukea yksilön mahdollisuutta päästä

tasavertaiseksi osaksi yhteiskuntaa. Kotoutumissuunnitelmaan merkitään palveluita ja toimenpiteitä, joiden avulla on mahdollista edistää suomen kielen oppimista ja muita yhteiskunnassa tarvittavia taitoja. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2015.) Lapsen monikulttuurisuutta ja kaksikielisyyttä tuetaan varhaiskasvatussuunnitelman avulla.

Varhaiskasvatussuunnitelmaan tulee kirjata menetelmiä, joilla voidaan saavuttaa lapsen kasvulle ja kehitykselle asetettuja tavoitteita. Eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten tulee olla päiväkotiryhmässään tasavertaisia jäseniä, sekä heidän tulee saada samanveroiset mahdollisuudet omaan kasvuun ja kehitykseen. (Lahden kaupunki 2015a.)

Lahden kaupungin päivähoitojohtajan asettamana Lahdessa toimi vuoteen 1.8.2013 saakka "Eri kieli- ja kulttuuritaustaiset lapset varhaiskasvatuksessa (EKIKU)" -työryhmä. EKIKU-työryhmän tavoitteena ja tarkoituksena oli suunnitella ja edistää monikulttuurisuustyötä ja -osaamista. (Rinne 2015.) EKIKU-työryhmä toteutti vuonna 2011–2012 Koulutuskeskus Salpauksen Monikulttuuripalveluiden kanssa yhteistyössä puolitoista vuotta kestäneen Monikulttuurisuusosaaja varhaiskasvatuksessa- koulutuksen. Jokaisesta Lahden päiväkodista yksi lastentarhanopettaja osallistui koulutukseen. (Lahden kaupunki 2012.) Koulutuksen tarkoituksena oli, että koulutuksen käyneet lastentarhanopettajat vievät koulutuksen myötä saadut tiedot ja taidot omiin päiväkoteihinsa laajempaan käyttöön. (Rinne 2015.) Monikulttuurisuusosaaja varhaiskasvatuksessa -koulutuksen käyneet lastentarhanopettajat lisäsivät koulutuksen myötä omaa kulttuurituntemustaan, yhteistyötaitojaan ja kulttuurien välisten ohjaustaitojen kehittämistä. Kyseinen koulutus oli Suomen ensimmäinen tätä laatua oleva koulutus. (Lahden kaupunki 2012.) EKIKU-työryhmän toiminta päättyi 1.8.2013 ja tästä eteenpäin Lahdessa on toiminut Hyvän kasvun ja oppimisen työryhmä, jonka toiminnan yhtenä osa-alueena on monikulttuuristen lasten kasvatuksen ja opetuksen kehittäminen ja näiden asioiden kehittämisestä vastaa työryhmässä moniammatillinen tiimi. (Rinne 2015.)

3 KIELENKEHITYS JA MONIKIELISYYS

Lapsen kieli kehittyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa aikuisten ja muiden lasten kanssa. Kielen kehitys mahdollistuu erilaisten kielellisten vuorovaikutustilanteiden kautta. (Gyekye & Nikkilä 2013, 11.)

Käsitlemme seuraavassa osiossa kielenkehitystä 3-5-vuotiailla lapsilla sekä keskitymme tarkastelemaan monikielisyttä eri näkökulmista.

3.1 Kielenkehitys

Jo syntyessään lapsella on valmius reagoida kielellisiin ärsykkeisiin ja taito erottaa puhuttu kieli muista äänistä. Vauva kykenee havaitsemaan eri kielelle ominaista painotusta, äänneiden kestoja sekä rytmiä ja jaksottelua. Lapsen toistuva ääntely voimistaa äänihuulia, jolloin puhe-elinten liikkeet täsmentyvät. Aikuisen puheen jäljittely auttaa uusien äänneiden tarkentumisessa, joka tapahtuu, kun lapsi havaitsee kuuloaistilla äänneiden eroavaisuuksia. Noin puolen vuoden ikäisenä lapsi aloittaa jokeltelun, jolloin lapsi yhdistelee konsonantti-vokaalisarjoja ja erilaisia tavuja. (Siiskonen, Aro, Ahonen & Ketonen 2014, 52–54)

Noin ensimmäisen ikävuoden kohdalla alkaa kehittyä kielen ymmärtäminen, jonka ensimmäisiä merkkejä ovat esimerkiksi lapsen reagoiminen oman nimen kutsumiseen ja ”ei” sanan ymmärtäminen. (Siiskonen ym. 2014, 54–55.) 1-2-vuotias lapsi ymmärtää sanoja enemmän kuin kykenee itse käyttämään. Sanavarasto ennen kolmea ikävuotta kattaa noin 200 sanaa. Kolmevuotias kykenee jo yhdistelemään sanoja ja leikittelee sanoilla. Neljävuotiaan lapsen puhe on lähes täysin ymmärrettävää. Lapsi käyttää puheessaan aikamuotoja, taivuttaa verbejä ja osaa ilmaista esineiden sijainteja. (Siiskonen ym. 2014, 65.) Viisivuotiaan kielelliset taidot mahdollistaa tarinan kerronnan, joka sisältää rakenteellisesti johdonmukaisen tarinan (Siiskonen ym. 2014, 64).

3.2 Monikielisyys

Kolmen vuoden iässä lapselle on kehittynyt selvä äidinkieli. Lapsella on tässä vaiheessa jo paljon kokemuksia oman äidinkielen kautta siitä, mikä kielenkäytön tarkoitus on. Vieraan kielen oppiminen tapahtuu äidinkielen kautta, joten se on hyvin erilaista kuin oman äidinkielen oppiminen. (Karasma 2012, 70–71.) Oman äidinkielen turvaaminen lapsen elämässä on tärkeää jo päivähoitossa. Kun lapsi hallitsee oman äidinkieltensä, se luo perustaa muiden kielten oppimiselle sekä ajattelutaitojen kehittymiselle. (Ikonen 2005, 30.) Kahden kulttuurin omaksuminen antaa lapselle mahdollisuuden kehittää itseä monipuolisesti. Se auttaa myös lasta arvostamaan molempia kulttuureja, joissa hän elää ja kasvaa. (Ikonen 2005, 29–31.)

Jokainen ihminen elää ja kasvaa jonkin kulttuurin vaikutuksessa. Kulttuuri, jossa kasvamme, määrittelee meille oikean ja väärän, sekä monet kulttuurissa ominaiset käyttäytymismallit. (Pollari & Koppinen 2011, 19.) Se miten ihminen käyttää kieltä arjen tilanteissa, kertoo paljon eri kulttuurien ja kommunikaation välisestä suhteesta. Esimerkiksi omien ajatusten ilmaisussa vaadittavia taitoja lapsi harjoittelee jatkuvasti vuorovaikutustilanteissa päiväkodissa muiden lasten ja aikuisten kanssa. Monikulttuuristen lasten kielen omaksumiseen ja kehittymiseen voi vaikuttaa monet kulttuurilliset seikat enemmän kuin sanojen ja ilmaisujen oppiminen. Eri kulttuureissa voi olla erilaisia tapoja kommunikoida, jonka takia lapsi ei välttämättä ole tottunut puhujan rooliin tai juttelemaan aikuisen kanssa. Tämä seikka on hyvä tiedostaa ennen kuin kasvattaja muodostaa kuvaa lapsen kielellisistä taidoista. (Vuorinen & Korpilahti 4/2013, 6–7.) On mahdollista, ettei lapsi ole tottunut olemaan vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa aikuisten tai toisten lasten kanssa eikä tästä syystä osaa tuoda esiin omaa todellista kielen osaamisen tasoaan.

Monikielisistä lapsista puhuttaessa tarkoitetaan myös kaksikielisiä lapsia. Lapsi katsotaan kaksikieliseksi, jos tämä on käyttänyt kahta kieltä

rinnakkain pienestä pitäen. Iso osa kaksikielisistä lapsista oppii kielet peräkkäin, joka tarkoittaa, että äidinkieli opitaan kotona ja toinen päiväkodissa. Äidinkielen ja uuden kielen sekoittuminen on yleistä varsinkin pienellä lapsella. Tämä johtuu usein toisen kielen puutteellisesta sanastosta, tai asioiden kokemisesta vain toisella kielellä. (Halme & Vataja 2011, 13–15.)

Lapsella on kyky omaksua useita kieliä. Jotta lapsella on tilaisuus kasvaa monikieliseksi, on hänellä oltava mahdollisuuksia käyttää kieltä monipuolisesti. Kielen oppimisen tärkeitä osa-alueita ovat kuuntelu, puhuminen, lukeminen sekä kielen kokeminen erilaisin tavoin. Monikielisyydellä ei tarkoiteta sitä, että molempia tai kaikkia kieliä osattaisiin yhtä hyvin. Monikielisyydellä ei myöskään tarkoiteta, että kieliä käytettäisiin yhtä paljon. Monikielisyys antaa yksilölle mahdollisuuden hyödyntää monipuolisesti eri kielten resursseja erilaisissa tilanteissa. Monikielisillä eri kielet voivat olla myös merkitä eri asioita. (Kuruhila 2016.)

Kielen monipuolisen osaamisen saavuttamisen kannalta on olennaista, että kielen opettamisessa ja käyttämisessä huomioidaan kaikkien sanaluokkien käyttäminen ja harjoittelu. Uusien sanojen harjoittelu painottuu helposti arjessa substantiiveihin. Lapselle tulee kuitenkin muistaa opettaa myös adjektiiveja, verbejä, numeraaleja, adverbejä ja partikkeleja, jotta lapsi oppii käyttämään kieltä kattavasti. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 92–97.)

3.3 Uuden kielen oppiminen monikielisillä lapsilla

Vieraskielisten lasten suomen kielen taso ja kielen oppimisen nopeus vaihtelevat suuresti. Lapsen kielitaitoon vaikuttavat mm. maassaoloaika, motivaatio uuden kielen oppimiseen, perheen tausta, oman äidinkielen taso, perheen kieli/kielet, kontaktit suomenkielisiin lapsiin ja aikuisiin. (Tampereen kaupungin hyvinvointipalvelut 2011, 4.)

Suomen kielen oppimiseen vaikuttavat vieraskielisellä lapsella siis monet erilaiset asiat ja jokainen lapsi oppii uutta kieltä yksilöllisesti. Suomen kielen oppimisen näkökulmasta on siis vaikeaa määritellä tarkasti minkä

aikaa suomen kielen oppiminen vie tai millä tavoin se tarkalleen ottaen tapahtuu. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että varhaiskasvattajat tutustuvat lapseen ja havainnoivat häntä, jotta he osaavat tukea lasta suomen kielen oppimisessa yksilöllisesti.

Suomen kielen osaamisen voisi jakaa monikielisten lasten näkökulmasta katsottuna kolmeen tasoon. Ensimmäisellä tasolla lapsi ei ymmärrä eikä tuota suomen kieltä. Toisella tasolla lapsi ymmärtää ja tuottaa suomen kieltä vähän, jolloin hän kykenee tuottamaan esimerkiksi yksittäisiä sanoja ja kahden sanan lauseita. Kolmannella tasolla lapsi sekä ymmärtää että tuottaa itsenäisesti suomen kieltä. (Tampereen kaupungin hyvinvointipalvelut 2011, 4.)

Toista kieltä äidinkielenään puhuva lapsi ei aluksi tuota eikä ymmärrä suomen kieltä ja tällöin hänen voi olla erittäin vaikea sopeutua päiväkotiryhmään ja toimintaympäristöön. Päiväkodin arjessa tulisi lapselle nimetä asioita mahdollisimman paljon, jotta ne tulisivat lapselle tutuiksi ja lapsen perusturvallisuuden tunne voisi lisääntyä. Varhaiskasvattajan tulee kiinnittää huomiota omaan puheeseensa ja käyttää pääasiassa selkeää puhetyyliä ja ilmaista asiat lyhyesti. Apuna voi käyttää elekieltä, havainnollistamista sekä kuvia. Puheessa voidaan käyttää esimerkiksi käskymuotoja, sillä ne ovat lyhyitä ja niiden oppimisen kautta lapsen on helppoa oppia suomen kielen rakenne. Käskymuodon oppiminen helpottaa sanojen taivuttamisen oppimista, esimerkiksi sana ”tule” on käskymuoto ja siitä on helppo jatkaa opettelua taivutusmuotoihin ”tulen, tulet, tulemme” jne. (Tampereen kaupungin hyvinvointipalvelut 2011, 4–5.)

Suomen kielen taidon kehittyessä lapsi ymmärtää suomen kieltä ja tuottaa sitä itse vähän ja hän osaa esimerkiksi yksittäisiä sanoja ja kahden sanan lauseita. Voidaan karkeasti sanoa, että lapsi oppii sanan merkityksen ja voi alkaa käyttää tiettyä sanaa sitten, kun hän on kuullut sen noin sata kertaa. (Tampereen kaupungin hyvinvointipalvelut 2011, 5.) Tästä syystä sanojen toistaminen on uutta kieltä opettelevan ja omaksuvan lapsen kanssa työskennellessä ensiarvoisen tärkeää.

Lapsen ymmärtäessä suomen kieltä tulee häntä tukea ja rohkaista myös suomen kielisen puheen tuottamiseen. Lasta ei tule pakottaa uuden kielen käyttämiseen vaan häntä tulisi aktivoida käyttämään uutta kieltä esimerkiksi erilaisten pelien ja leikkien avulla. Aluksi voidaan kannustaa vastaamaan kysymyksiin ”kyllä” ja ”ei” vaihtoehdoilla ja kielitaidon karttuessa lasta voidaan pyytää valitsemaan vastaus kahdesta vaihtoehdosta esimerkiksi kysymällä ”onko tässä porkkana vai peruna” johon lapsi voi vastata valitsemallaan vaihtoehdolla. Tässä kielen omaksumisen ja oppimisen vaiheessa on olennaista, ettei puheessa ilmeneviä virheitä korjata huomauttelemalla niistä, vaan tärkeää on mallintaa puhetta sanomalla asiat oikein suomen kielellä. Uuden kielen oppimisen tulee olla lapsen näkökulmasta mukavaa ja siksi erilaiset pelit, leikit ja toiminnallinen tekeminen on hyviä mahdollisuuksia opettaa suomen kieltä. (Tampereen kaupungin hyvinvointipalvelut 2011, 5.)

Kielen hallitseva lapsi ymmärtää ja tuottaa suomen kieltä hyvin ja tässä vaiheessa tulee kiinnittää aiempaa enemmän huomiota kielen rakenteeseen. Lapselle tulee edelleen antaa oikea malli kielenkäytöstä. Tässäkin vaiheessa kieltä on hyvä opetella pelien ja leikkien avulla ja uusia asioita voidaan opetella esimerkiksi toistamalla niitä aikuisen johdolla. Suomen kielen opettamisen tavoitteena on toimiva kaksikielisyys. Toimivan kaksikielisyyden saavuttamisessa on tärkeää, että molemmat kielet, sekä äidinkieli että suomen kieli kehittyvät ja kommunikoinnin olevan myös sujuvaa, käytti lapsi sitten kumpaa kieltä tahansa. Lapsen opettellessa uutta kieltä samaan aikaan, kun oman äidinkielen omaksuminen on kesken, on vaarana, että lapsesta voi tulla niin sanotusti ”puolikielinen”, jolloin kumpaakaan kielistä ei ole omaksuttu vahvasti ajattelun ja tunteen kieleksi. (Tampereen kaupungin hyvinvointipalvelut 2011, 6.) Tästä on hyvä puhua lapsen vanhempien kanssa, jotta vanhemmat tukevat lapsen äidinkielen kehitystä omassa arjessaan mahdollisimman täysipainoisesti ja monipuolisesti.

3.3.1 Monikielisyden haasteet

Uuden kielen omaksumiseen voi liittyä paljon haasteita, jotka varhaiskasvattajan tulee päiväkodissa toteutettavan kasvatuksen ja opetuksen yhteydessä huomioida. Varhaiskasvattajan on hyvä tutustua lapsen kehitystasoon ja oman äidinkielen osaamisen tasoon. Lapsen uuden kielen omaksumista voi tukea eri menetelmillä ja varhaiskasvattajan olisi hyvä olla näistä menetelmistä tietoinen työskennellessään monikulttuuristen lasten kanssa.

Lapsi voi helposti oppia uudella kielellä arkikielen, johon sosiaalinen sanasto liittyy. Tämä voi tapahtua jo muutamassa vuodessa. Kasvattajan on tärkeää huomata lapsen kielenkehityksen puutteita ja kehittää kielen opetusta varhaiskasvatuksessa. Lapsi saattaa kyetä erittäin sujuvaan ja nopeaankin puheeseen, mutta sanasto voi olla hyvin yksinkertaista. Tutut tilanteet ja niissä käytettävään perussanastoon jämähtäminen voi käydä helposti, varsinkin jos lapsi on luonteeltaan ulospäin suuntautunut, eikä pelkää käyttää uutta opittua kieltään. Tämä saattaa johtaa siihen, että varhaiskasvattaja arvioi lapsen kielelliset taidot paremmiksi kuin ne oikeasti ovatkaan. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 90–92.)

Kieliympäristön haasteiden välttämiseksi monikieliselle lapselle tulisi puhua molempia kieliä. Tällä voidaan välttyä siltä, että lapsi unohtaisi oman äidinkielen omaksuessaan nopealla tahdilla uutta kieltä. Päiväkodissa lapsi omaksuu uutta kieltä nopeasti ja tätä kautta pääsee osaksi samankielistä lapsiryhmää. Riskinä on, että lapsi käyttää omaa äidinkieltään hyvin vähän ja oman äidinkielen kehittyminen häiriintyy. Tärkeää on hyvä yhteistyö lapsen vanhempien ja päiväkodin välillä, jotta lapselle voidaan taata mahdollisimman rikas monikielinen kielenkehitys. (Halme & Vataja 2011, 14–15.) Monikielisessä lapsiryhmässä varhaiskasvattajan tulisi muistaa oppimisen kehitystä kantava periaate, jonka mukaan opittava asia tulisi ymmärtää ensin omalla äidinkielellä, jotta oppiminen voi tapahtua myös vieraalla kielellä (Pollari & Koppinen 2010, 61).

Suomen kielen oppimisen esteenä voi lapsilla olla isot lapsiryhmät ja meluisuus. Lapsi saattaa usein kuulla ja ymmärtää sanoja väärin, saada vain vähän huomiota ja mahdollisuuksia ilmaista itseään niin, että aikuinen ehtii kuuntelemaan tätä. Pienryhmätoiminta on edistää kielen oppimista ja antaa lapselle mahdollisuuden aktiiviseen uuden kielen käyttöön. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 92-97.)

3.3.2 Monikielinen lapsi päiväkodissa

Vieraskielisen lapsen suomen kielen osaamisen tason arviointia ja kartoitusta tulee toteuttaa osana päiväkodin arkea. Havainnoinnin tarkoituksena on tiedon kerääminen. Havainnointia voidaan toteuttaa monin eri tavoin ja menetelmin. Voidaan havainnoida lapsen toimintaa päiväkodin arjessa, voidaan videoida ja äänittää ohjattua toimintaa, sekä havainnoija voi myös itse olla osana toimintaa jossa havainnointi tapahtuu. (Nolan, Macfarlane & Cartmel 2013, 92.) Havainnoinnissa kiinnitetään huomiota siihen, miten lapsi käyttää suomen kieltä toiminnassaan. Suomen kielen osaamisen tasoa voidaan arvioida ja mitata myös erilaisten testien ja menetelmien avulla, jotka ovat suunnattu vieraskielisille lapsille, esimerkiksi 3-5-vuotiaille vieraskielisille lapsille suunnattu Suomen kielen Kettu-arviointimenetelmä. Tätä menetelmää voidaan hyödyntää lasten kanssa, jotka ovat olleet noin vuoden ajan päivähoitossa. (Tampereen kaupungin hyvinvointipalvelut 2011, 3–4.)

Kaksi- ja monikielisen lapsen kielenkehityksessä on tärkeää huomioida sen funktionaalisuus, jolla tarkoitetaan sitä, että lapsi oppii niitä sanoja mitä hän tarvitsee. Lapsi tarvitsee niitä sanoja, joiden avulla hän selviää arjen tilanteista, kykenee leikkimään ja liittymään muuhun lapsiryhmään. Aikuisen tehtävänä on havainnoida lasta ja löytää ne arjen tilanteet, joihin lapsi tarvitsee lisää sanastoa kehittääkseen kieltään. Uuden kielen opetus tulee kyetä liittämään osaksi varhaiskasvatusta. Arjen rutiinien avulla uusien sanojen oppiminen käy luontevasti ja aidot kielenkäyttötilanteet ovat luonnollinen ja helppo tapa kielen opetuksessa. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 92–97.) Ohjattu toiminta tukee kielen omaksumista

virikkeellisen ja rikkaan arjessa tapahtuvan kielen käytön lisänä (Mård-Miettinen, Sallinen ja Toomar 2014).

Varhaiskasvattajan tulee tiedostaa oma roolinsa kielen mallintajana. Varhaiskasvattajan on hyvä olla tietoinen itsestään kielenkäyttäjänä sekä omista vuorovaikutustavoistaan. Selkeän yleiskielen käyttäminen on lapselle helpompaa ymmärtää. Yksinkertaisen kielen käyttö auttaa lasta mm. erottamaan, mistä sana alkaa ja mihin se päättyy. Varhaiskasvattaja voi mallintaa lapselle puhetta esimerkiksi käyttämällä lapsen puheessa ilmeneviä ydinsanoja ja muodostamalla niistä lauseita. Kielen mallintamisen myötä varhaiskasvattaja tarjoaa lapselle välineitä kielen kehittymiseen. Varhaiskasvattajan tulee pyrkiä auttamaan lasta puheen ja ilmaisun sujuvoittamisessa, täsmentämisessä ja monipuolistamisessa. (Gyekye & Nikkilä 2013, 15–17.)

Monikielisten lasten vanhempien mukaan ottaminen päiväkodin arkeen on tärkeää. Varhaiskasvattajan tulee pyrkiä lisäämään vanhempien tietoisuutta päiväkodin toiminnasta mahdollisimman paljon sekä rohkaista heitä esittämään kysymyksiä. Vanhempien ollessa tietoisia päiväkodin toiminnasta, on lapsella mahdollisuus saada entistä enemmän tukea uuden kielen opettelussa, niin kotona kuin päiväkodissakin. (Souto-Manning 2013, 63–64.)

Ensisijainen vastuu lapsen äidinkielestä ja sen omaksumisesta ja säilyttämisestä on perheellä. Varhaiskasvattajien on kuitenkin hyvä keskustella vanhempien kanssa siitä, miten lapsen kielenkehitys yleisellä tasolla etenee ja miten sitä voidaan tukea kotona ja päiväkodissa. Lapsen oman äidinkielen hallinta on perustana uuden kielen oppimiselle. Tämän vuoksi äidinkielen huomioiminen myös päiväkodin arjessa on tärkeää. Lasta tulee kannustaa ja rohkaista oman äidinkielen käyttämiseen myös päiväkotiryhmässä. (Kivijärvi 2012, 253–258.) Lapsi voi halutessaan esittää esimerkiksi lauluja tai loruja omalla äidinkielellään muille päiväkodin lapsille ja aikuisille.

Varhaiskasvatusympäristöä tulisi luoda niin, että siinä huomioidaan kaikkien lasten kulttuurit ja äidinkielet mahdollisimman monipuolisesti. Positiivinen suhtautuminen lapsen äidinkieleen ja kulttuuriin tukee lapsen identiteetin kehittymistä. Positiivinen suhtautuminen tukee myös lapsen oman kulttuurin arvostamista. (Kivijärvi 2012, 253–258.) Päiväkodissa voidaan viettää esimerkiksi eri kulttuurien teemapäiviä tai opetella yhdessä vieraan kielen arjessa käytettäviä sanoja kuten ”kiitos” ja ”päivää”.

Päiväkodin henkilökunnan suhtautuminen monikielisyyteen ja monikielisiin lapsiin päiväkodissa vaikuttaa hänen toimintaansa (Mård-Miettinen, Sallinen ja Toomar 2014). Se miten varhaiskasvattaja opettaa lapsille kieltä, juontaa juurensa varhaiskasvattajan omista näkemyksistä, jotka liittyvät kieleen, kielitaitoon ja kielen oppimiseen. On tärkeää kyetä tarkastelemaan omia kielen opettamisen tapoja sekä arvoja, jotka ohjaavat opetusta ja kasvatusta. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 89–90.) On tärkeää nähdä monikielisyys positiivisena asiana päiväkotiryhmässä.

Varhaiskasvattajan asenne vaikuttaa siihen, miten monikieliset lapset tulevat huomioituiksi päiväkotiryhmässä ja kuinka päiväkodin arjessa tuetaan monikielisten lasten suomen kielen kehitystä.

4 LEIKKI

Yk:n ihmisoikeuksien julistuksessa on mainittu, että leikki on jokaisen lapsen oikeus. Eri kulttuureissa nähdään leikin merkitys kuitenkin eri tavoin, eikä kaikissa kulttuureissa lapsen oikeus leikkiin toteudu toivotulla tavalla. Leikin määrittely voi olla vaikeaa ja siihen vaikuttaa kuka määrittelyä tekee. Lapsi voi määrittellä leikin hyvin eri tavoin kuin aikuinen. Myös lapsien ja tyttöjen ja poikien välillä on eroja leikin määrittelyssä. Toisaalta voi myös olla haastavaa määrittää mikä on ja mikä ei ole leikkiä. (Hakkarainen 2008, 99–100.)

Lasten leikki on universaali asia ja sen voidaan nähdä olevan tärkeä opettamisen väline. Toisissa kulttuureissa leikin rooli opettamisen välineenä on suurempi kuin toisissa ja leikin voidaan nähdä olevan myös lapsen keino irrottautua arjen askareista. Leikkiin liittyy aina kulttuuriset seikat, kuten kulttuuriset arvot, uskomukset, tiedot ja asenteet. Ne vaikuttavat siihen, millaisia leikkejä lapset leikkivät sekä ohjaavat mm. lasten tapaa käyttää kieltä. (Mathur & Parameswaran 2015, 178–179.)

Leikki on lapsen tapa kohdata ja käsitellä maailmaa. Lapsen minuus rakentuu suurelta osalta leikin kautta (Mikkola & Nivalainen 2010, 53). Leikki on lapselle ominainen tapa oppia uutta. Leikin voidaan ajatella olevan niin sanotusti vapaata leikkiä. Vapaalla leikillä tarkoitetaan lasten omatoimista leikkiä, jossa lapset itse määrittävät mitä he leikkivät, missä leikki tapahtuu ja minkä aikaa leikki kestää. Siinä lapset suunnittelevat leikin itse ja leikin kautta he voivat toteuttaa omia tavoitteitaan. Vapaassa leikissä lapset päättävät yhdessä mistä leikki alkaa ja mihin se päättyy, sekä sen ketkä leikkiin osallistuu. Leikkiä harjoitellaan usein osallistumalla itseä taitavampien leikkijöiden leikkeihin. Leikki on tärkeänä osana lapsen sosiaalisten taitojen kehittämisessä. Vapaassa leikissä lapset voivat harjoitella erilaisia vuorovaikutuksen muotoja ja kehittää uusia ystävyyssuhteita. (Helenius & Korhonen 2012, 69–70.)

Joidenkin teoreetikkojen määrittelyiden pohjalta on syntynyt käsitys, että leikki on toimintaa, jota pidetään niin sanotusti ajanvietteenä. Tällöin

syntyy myös ajatus, että leikki toimintana vie aikaa oppimiselta sekä muulta kehittäväältä tekemiseltä. (Hakkarainen 2008, 99–100.) Nykyään varhaiskasvatuksessa painotetaan kuitenkin, että leikkiessä lapsi pystyy käsittelemään ja tuomaan ilmi asioita, joita hän ei muuten vielä ymmärrä. Asioiden ulkoinen tiedostaminen ja ymmärryksen lisääntyminen tapahtuvat luontevasti kuvitteellisen leikin kautta. Näin lapsi pystyy kuvitellun leikin avulla sisäistämään uutta tietoa ja tutkimaan uusia asioita. (Hujala, Puroila, Parrila & Nivala 2007, 60–61.)

Leikki tukee lapsen sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista kehitystä ja sen avulla lapsi kehittää mm. syy-seuraussuhteiden ymmärtämistä, luovaa ajattelua ja ongelmanratkaisutaitoja. Leikkiessä lapsi oppii myös sosiaalisia taitoja, yhdessä toimimista ja omien tunteidensa käsittelyä ja säätelyä. Leikkijät tarjoavat toisilleen myös empatiaa ja mahdollisuuksia sen vastaanottamiseen. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2015.)

Leikillä on eri kulttuureissa eri merkitys, eikä leikkiä nähdä kaikkialla oppimisen ja kasvatuksen menetelmänä. Eri kulttuureissa käytetään myös erilaisia leikkivälineitä. Varhaiskasvattajan olisi hyvä olla selvillä lasten kulttuuriin liittyvistä leikkimisen käsitteistä sillä eri kulttuureissa suhtaudutaan eri leikkivälineisiin eri tavoin. Jotkut suomalaiseen leikkikulttuuriin kuuluvat lelut voivat esimerkiksi olla toisissa kulttuureissa kiellettyjä tai huonoa onnea tuottavia. Varhaiskasvattajan on hyvä olla tietoinen erilaisista kulttuurisista leikkivälineistä ja tuoda päiväkotiin leikkivälineitä, joissa huomioidaan monikulttuurisuus. (Viittala 2006, 150–152.)

4.1 Varhaiskasvattajan rooli ohjatussa leikissä

Jotta lapsi innostuu tekemisestä ja kykenee keskittymään, tulisi kasvattajan omasta käytöksestä heijastua iloisuus ja elinvoimainen lähestymistapa uuden asian opettamiseen ja lapsen innostamiseen. Aikuisen tulisi kyetä olla myös leikkimielinen lapsen kanssa toimiessa, sillä tämä tuo lapselle turvaa ja lisää lapsen uskallusta kokeilla uutta. (Kalliala

2008, 30–31.) Kun puhutaan hyvän leikin mahdollistamisesta lapselle, on kasvattajan omalla asenteella ja sitoutumisella enemmän merkitystä, kuin ulkoisilla resursseilla. (Mikkola & Nivalainen 2010, 53–54.) Rohkeus, halu ja luovuus ovat leikkiympäristön luomisen kannalta tärkeämpiä kuin esimerkiksi kalliit leikkivälineet. (Viittala 2006, 177.)

Kasvattajan tulee tiedostaa vuorovaikutusvastuunsa ja miten sitä kannetaan varhaiskasvatuksessa. Huolehtimalla lapsesta, on varhaiskasvattajan mahdollista saada hänestä tietoa ja oppia tuntemaan lapsi. (Kalliala 2008, 30–31.) Lapsilähtöisyys on lähtökohtana lapsen kasvatuksessa ja opetuksessa. Lapsilähtöisessä toiminnassa keskitytään lapsen vahvuuksiin ja samalla tuetaan kehitystä vaativia alueita (Kontu & Suhonen 2006, 113–114).

Lapsen kehityksessä on pääosassa kolme vaikuttavaa tekijää; ihminen itse (minä), kulttuuri ja kommunikaatio. Lapsen tieto omasta ympäristöstään ja tieto itsestään lisääntyy dialogisen vuoropuhelun kautta. Dialogisessa leikkitilanteessa aikuinen jäljittelee lapsen leikkiä ja ottaa samoja leikkivälineitä, jonka jälkeen aikuinen voi vähitellen tuoda leikkiin uusia ideoita joihin lapsi reagoi. (Kontu & Suhonen 2006, 111–112.)

Aikuisen rooli pienempien, alle 3-vuotiaiden lasten leikissä on rohkaista arempia lapsia, kannustaa heitä pitkäjänteisempään leikkiin, sekä toimia sanoittajana, konfliktitilanteiden selvittäjänä ja turvallisen leikin mahdollistajana. Isompien lasten kanssa aikuisen rooliin kuuluu leikin mahdollistaminen tilojen ja materiaalien puolesta, kannustaminen ja innostaminen. Lasten leikkien monipuolistuessa ja monimutkaistuessa aikuisen tulee osata suunnitella fyysinen ja sosiaalinen leikkiympäristö lasten tarpeita vastaaviksi. (Mikkola & Nivalainen 2010, 54–55.)

Kasvattajan fyysinen sijainti huoneessa ja näköyhteys lapsen ja kasvattajan välillä vaikuttavat osaan lapsista sekä heidän toimintaansa. (Karila & Lipponen 2013, 102–104.) Kasvattajan osallistuminen leikkiin voi mahdollistaa arempienkin lasten leikkiin osallistumisen. Toisaalta aikuinen voi läsnä ollessaan auttaa lapsia kehittämään leikkiä ohjaavilla

kysymyksillä ja omalla esimerkillään. Varhaiskasvattajan esittämät ohjaavat kysymykset auttavat leikin jatkumisessa. Ne pitävät keskustelua yllä sekä lapsen mielenkiinnon vähentyessä, ohjaavilla kysymyksillä on mahdollista jatkaa leikin tarinaa uudella tavalla. Tämän takia tärkeämpiä kuin vastaukset, ovat itse kysymykset, joita varhaiskasvattaja esittää lapselle. (Souto-Manning 2013, 72–73.)

Vaikka leikkiä pidetään varhaiskasvatuksessa oppimisen tärkeänä elementtinä, täytyy kasvattajan kuitenkin muistaa leikin itseisarvo, eli leikki itse. Varhaiskasvattaja ei voi käyttää leikkiä ainoastaan oppimisen välineenä. Oppimisen liika korostaminen ja esiintuominen lapsen kanssa leikkiessä ei ole hyväksi. Kasvattajan ymmärryksen lisäämiseksi tulisi tämän tutustua lapsen leikkikulttuuriin ja merkityksiin, joita lapsi antaa leikille. (Kalliala 2012, 204–209.)

Lasten leikin havainnoiminen on tärkeä osa varhaiskasvattajan työtä. Havainnoinnin tarkoitus on ymmärtää lapsen leikkiä paremmin. Tuntemalla lapsen kiinnostuksen kohteet voi aikuinen auttaa lasta sosiaalisissa leikkitilanteissa tai luoda turvaa lapsen yksinleikille ja tutkimiselle. Se miten hyvin aikuinen pystyy tunnistamaan lapsen tarkoitusperät leikissä, ohjaa aikuista toiminnassaan. (Kalliala 2012, 204–209.)

4.2 Ohjattu leikki

Ohjatulla leikillä tarkoitetaan varhaiskasvattajan tietoista leikkiympäristön luomista, ylläpitämistä ja uudistamista. Leikkitilojen suunnittelussa on otettava huomioon lapsen ikä, kehitys ja lapsen mielenkiinnon kohteet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 22.) Ohjattua leikkitoimintaa voi toteuttaa niin esine- kuin roolileikeissäkin (Helenius & Korhonen 2008, 112–115.) Kun leikkiin yhdistetään tavoitteellisuus ja oppiminen voidaan sitä kutsua ”vakavaksi leikiksi”. ”Vakava leikki” eroaa lasten omasta leikkitoiminnasta eli vapaasta leikistä siinä, että ”vakavassa leikissä” varhaiskasvattaja asettaa leikkiympäristölle ja leikkiin liittyvälle prosessille tavoitteita. Voidaan ajatella, että tavoitteellisessa leikissä leikin

kautta saadut tulokset ovat tärkeämpiä kuin itse leikkiprosessi. Tämä eroaa lasten vapaasta leikistä, jossa itse leikkiprosessin merkitys korostuu ja tavoitteellisuus on toisarvoista. (Helenius & Korhonen 2008, 109–111.) ”Vakavan leikin” voi nähdä olevan ohjatun leikin kaltaista sillä siinä asetetaan tavoitteita ja tarkoituksena on kehittää toimintaa lapsen oppimisen kannalta oikeaan suuntaan.

Leikin ohjaaminen ja leikkiin osallistuminen voi tapahtua aikuisen osalta monin eri tavoin. Leikkiä ohjaava aikuinen voi olla mukana rakentamassa leikkiä yhdessä lasten kanssa tai hän voi opettaa lapsia ohjaamalla lasten valmistelemaa leikkiä. Leikin ohjausta on esimerkiksi lasten toiminnan hyväksyminen tai kieltäminen, leikin ohjeistaminen ja säätely neuvojen avulla ja leikin ohjaaminen vaatimuksia esittämällä. Leikin sanallisen ohjauksen avulla on mahdollista tukea esimerkiksi leikin juonen kehittelyä. Leikin ohjaamisen ei tule tuntua lapsesta aikuisen ohjeiden mukaan toimimiselta tai aikuisen antamien tehtävien pohtimiselta vaan leikiltä. Pääpaino leikin ohjaamisessa tulee olla itse leikkiprosessissa eikä niinkään sen kautta saavutetuissa tuloksissa. Leikin ohjaamisella voidaan ajatella olevan kaksi tehtävää; lasten mielikuvituksen liikkeelle saaminen ja lasten kuvittelun rakentamisen ja suuntaamisen tukeminen. (Helenius & Korhonen 2008, 112–115.)

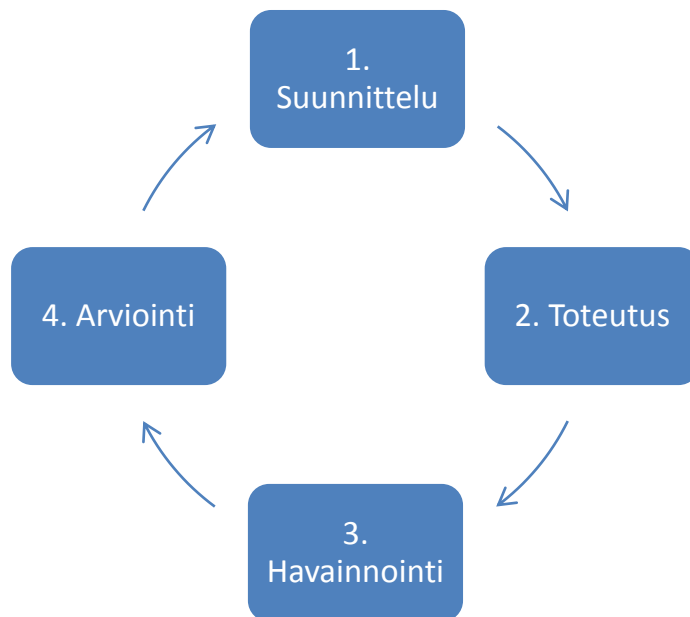
4.2.1 Ohjatun leikin prosessi

Ohjatun leikin prosessilla tarkoitamme ohjatun leikin suunnittelua toteutusta, havainnointia ja arviointia. Kaikki vaiheet ovat toiminnan onnistumisen kannalta tärkeitä ja niiden toteuttaminen on varhaiskasvattajan vastuulla. Leikin suunnittelu on ohjatun leikin onnistumisen kannalta välttämätöntä. Voidaan todeta että, jos toiminnalle ei ole suunnitelmaa, ei toimintaa voida myöskään arvioida eikä kehittää. Tällöin ei myöskään ole mahdollista ohjata lasten oppimista. (Viittala 2006, 175–177.) Leikki vaatii suunnittelua sekä havainnointia etenkin silloin, kun se on kasvatuksellista toimintaa. Myös leikin kehityskulun ymmärtäminen

on oleellista, kun on kyse kasvatuksellisesta toiminnasta. (Viittala 2006, 127.)

Jotta toimintaa on mahdollista arvioida, on sitä ennen tehtävä havainnointia. Havaintojen kirjaaminen on tärkeää, jotta muutoksia on mahdollista seurata. Tiedon dokumentoinnin koonnin ja arvioinnin myötä on mahdollista ymmärtää kunkin lapsen toimintatapoja ja uuden oppimista. (Gyekye & Nikkilä 2013, 28–29.) Arvioinnin myötä on mahdollista kehittää ja suunnitella toimintaa (Gyekye & Nikkilä 2013, 32). Arviointia voidaan tehdä lapsen oppimisen, toiminnan onnistumisen ja varhaiskasvattajan toiminnan näkökulmasta (Gyekye & Nikkilä 2013, 34–35).

Kuviossa 1 esittelemme ohjatun leikin prosessin kulkua. Huomioitavaa on, että prosessi toistuu niin yksittäisessä leikissä kuin pidemmänkin aikavälin toiminnassa.

Kuvio 1 Ohjatun leikin prosessi

4.2.2 Lapsilähtöisyys ohjatussa leikissä

Lapsilähtöisyys on tärkeä työtapa varhaiskasvatuksessa.

Lapsilähtöisyyden käsitteellä tarkoitetaan lapsen aktiivisuutta ja lapsen oppimista oman toiminnan kautta. Toiminnassa tulee huomioida lasten mielenkiinnon kohteet ja vahvuudet, sillä niiden voidaan nähdä olevan oppimisen lähtökohtia. Lapsilähtöisen toiminnan tavoitteena tulisi olla pyrkimys lapsen itsenäiseen selviytymiseen arjessa ja tämän kautta lapsen saama tyydytys. Lapsen toimintaa ei tule ohjata, rajoittaa eikä korjata liikaa, sillä tämän kaltainen toiminta saattaa heikentää lapsen aloitekykyä. Lapsen tulee saada tehdä omia valintoja, kokea onnistumisen tunteita ja oman elämän hallinnan tunteita, jotta heille syntyy positiivinen minäkuva. Positiiviset kokemukset ja hallinnan tunne ovat tärkeitä etenkin silloin, kun lapsen toiminta on ympäristön avusta riippuvaista ja silloin kun epäonnistumiset toimintayrityksissä ovat usein toistuvia. (Viittala 2006, 107–110.)

Suomalainen varhaiskasvatus on aikojen saatossa muuttunut aikuisen roolia painottavasta kasvatusajattelusta kohti nykyajan kasvatusajattelua, jossa lapsi nähdään aktiivisena ja aloitteellisena toimijana.

Varhaiskasvatuksessa pedagoginen ote ja ajattelu ovat lisääntyneet joka on vienyt varhaiskasvatusta kohti ajatusta lapsesta, joka rakentaa ymmärrystään niin fyysisen kuin sosiaalisenkin ympäristönsä kanssa. Kasvattajan näkemys lapsen perusolemuksesta ja oppimisesta sekä kehityksen luonteesta, vaikuttavat siihen miten kasvattaja suhtautuu lapseen ja mitä hän odottaa lapsen osaavan tiettyssä iässä. Lapsi tulee nähdä aktiivisena toimijana vuorovaikutuksessa eikä pelkästään toiminnan kohteena. (Turja 2012, 41–45.)

Leikki on paikkana eräänlainen ulottuvuus, jossa lapsi voi rauhassa käsitellä havaintojaan, kokemuksiaan ja mieltä askarruttavia asioita. Lapsen ideat ja uteliaisuus ovat leikin synnyttäjiä. Leikin tarkoituksena on antaa lapselle mahdollisuus toteuttaa omia toiveitaan. (Mikkola & Nivalainen 2010, 54.) Ohjattu leikki on tavoitteellisempaa ja

suunnitelmallisempaa kuin vapaa leikki, mutta silti lapsen mielenkiinnonkohteiden, toiveiden ja halujen huomioiminen on tärkeässä osassa. Vaikka varhaiskasvattaja suunnittelee ohjatun leikin hetken etukäteen jollakin tasolla, on huomioitava lapsen mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa leikin syntyymiseen, kehittymiseen ja muodostumiseen. Lapsen mielenkiinnonkohteita tulee selvittää ohjatun leikin suunnittelun yhteydessä ja läpi ohjatun leikin prosessin. Lapselle tulee antaa mahdollisuuksia valita esimerkiksi leikkiin mukaan otettavia leluja ja muita materiaaleja.

Lapsen aktiivisuus ja oma-aloitteellisuus ovat hänen osallisuutensa kannalta oleellisia tekijöitä, koska niiden myötä lapsi rakentaa omaa ymmärrystään ympärillä olevaa sosiaalista ja fyysistä ympäristöä kohtaan ja oppii näin toimimaan vuorovaikutuksellisesti. (Turja 2012, 43.) Lapsen osallisuus merkitsee lapsen kuuntelemista ja mukaan ottamista toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Lapsen näkökulman huomioonottaminen toiminnan sisällön ja työskentelytapojen valitsemisessa lisää lapsen osallisuutta. (Turja 2012, 44.)

Lapsilähtöisyyden käsite tarkoittaa lapsen tarpeiden huomioimista ja yksilöllisyyden kunnioittamista, jonka myötä toiminnan suunnittelussa tulee huomioida jokainen lapsen yksilöllisyys osana muuta lapsiryhmää. (Kalliala 2008, 22.)

5 PIENRYHMÄTOIMINTA

Varhaiskasvatuksen toimintaympäristö rakentuu arjessa, sen käytännöissä ja päivittäisissä toiminnoissa (Karila & Lipponen 2013, 71).

Pienryhmätoiminta on suunnitelmallista toimintaa lapsiryhmälle (Karila & Lipponen 2013, 74). Pienryhmätoiminnassa tavoitteellisuus on tärkeää ja tavoitteiden saavuttamisen arvioiminen yhdessä lapsen kanssa lisää usein lapsen motivaatiota oppimiseen. (Pollari & Koppinen 2010, 43–44.)

Pienessä ryhmässä toimiessa lapsi rohkaistuu helpommin tekemään aloitteita ja käyttämään toista kieltä. Pienryhmässä lapsen edistymisen seuraaminen on helpompaa kuin isossa päiväkotiryhmässä.

Varhaiskasvattaja voi auttaa lasta kielen oppimisessa kiinnittämällä lapsen huomion yksityiskohtiin ja uuden kielen oppimisen kannalta olennaisiin seikkoihin. (Gyekye & Nikkilä 2013, 58.)

Monikielisten lasten opetuksessa on hyvä pyrkiä säännölliseen pienryhmätoimintaan. Pienryhmätoiminnassa monikielisten lasten kanssa varhaiskasvatuksen sisällöllisten orientaatioiden oppimisen toiminta saa enemmän tilaa, aikaa ja huomiota. Tämän myötä haasteet eri osa-alueilla on mahdollista huomioida herkemmin (Kivijärvi 2012, 256).

Pienryhmässä kasvattaja voi käyttää erilaisia apukeinoja oppimisen tukemisessa. Näitä keinoja ovat esimerkiksi uusien asioiden ääneen lausuminen ja toistaminen, piirtäminen sekä asioiden koskeminen käsin. (Pollari & Koppinen 2010, 61). Eri apukeinoja voi myös yhdistellä lapsen tarpeiden mukaan. Lasta on hyvä motivoida kuvien käyttöön ja itsensä ilmaisuun esimerkiksi piirtämällä.

Pienryhmätoiminnan tavoitteena on kerätä uutta tietoa lapsesta. Uuden tiedon arviointi ohjaa toiminnan suunnittelua ja kehittämistä niin, että jokainen lapsi yksilönä hyötyisi tehdyistä muutoksista.

Pienryhmätoiminnassa ympäristön valmistelu ja teeman valitseminen auttavat lapsia orientoitumaan oppimisen hetkeen. Ympäristöä voi muokata pieniä elementtejä käyttäen myös uudelleenlaisiksi oppimisen

tilaksi. (Heikka, Hujala, Turja & Fonsén 2012, 55.) Yhdessä leikki- ja oppimisympäristön rakentaminen lasten kanssa voi tiivistää pienryhmätoimintaa ja yhteisöllisyyttä.

Uteliaisuus on lapselle ominainen luonteenpiirre. Se näkyy lapsen halussa oppia uutta ja toistaa asioita. Lapsen oppimiselle ominaista on kaikkien aistien hyödyntäminen ja kokonaisvaltaisuus. Lapsen oppimisen kannalta oleellista on lapsen oma aktiivisuus ja kiinnostus uusia asioita kohtaan. Vuorovaikutuksessa ympäristön ja lasta ympäröivien ihmisten kanssa lapsi liittyy uutta oppimaansa hänellä jo oleviin kokemuksiin ja tietoihin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 18.) Myös kielen opetuksessa ja ohjatussa leikissä on mahdollista hyödyntää eri aisteja ja opetella uusia asioita kokemusten kautta. Eri aisteja voidaan stimuloida esimerkiksi hyödyntämällä monipuolisesti eri materiaaleja, värejä ja tuoksujä. Esimerkiksi ulkoa haettujen materiaalien tuoksut ja tekstuurit ovat hyvin erilaisia kuin muoviset lelujen pinnat.

Pienryhmätoimintaa suunniteltaessa varhaiskasvattajan tulee tiedostaa lapsen lähikehityksen vyöhyke. Lapsen lähikehityksen vyöhykkeen paikantaminen on tärkeää, jotta varhaiskasvattaja pystyy suunnittelemaan lapselle oikean haastetason toimintaa. Kielenkehityksen kohdalla tämä tarkoittaa sitä, että varhaiskasvattaja havainnoinnin avulla kartoittaa lapsen sanastoa ja suunnittelee pienryhmätoimintaa niin, ettei se ole liian helppoa tai haastavaa. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 92–97.) Lapsen lähikehityksen vyöhykettä on mahdollista haastaa leikin avulla, jos kielenkehitys yhdistetään leikkiin. Tällöin lapsi on motivoitunut toimintaan ja haluaa suoriutua siitä paremmin. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 97–99.)

6 OPINNÄYTETYÖPROSESSI

Opinnäytetyön aiheen suunnittelu aloitettiin keväällä 2015. Otimme yhteyttä Lahden kaupungin S2-lastentarhaopettajaan keväällä 2015 ja keskustelimme mahdollisuuksista toteuttaa opinnäytetyö yhteistyössä. Yhteistyöstä ja opinnäytetyön aiheesta sovittiin alustavasti puhelinkeskustelun myötä. Toukokuussa 2015 ilmoittauduimme opinnäytetyöprosessiin ja saimme tiedon ohjaavasta opettajasta kesäkuussa 2015.

Olimme yhteydessä toimeksiantajaan uudelleen heinäkuussa 2015 ja aiemmin keväällä valittu aihe osoittautui tarpeettomaksi, sillä kyseistä aihetta oli alettu työstää jo siihen suunnatun pidempiaikaisen hankkeen kautta, eikä opinnäytetyötämme ollut mahdollista yhdistää mielekkäästi tähän hankkeeseen. Keskustelun pohjalta löytyi kuitenkin nykyinen opinnäytetyön aihe. Tietoperustaan tutustumisen aloitimme heti opinnäytetyön aiheen varmistuttua heinäkuussa 2015.

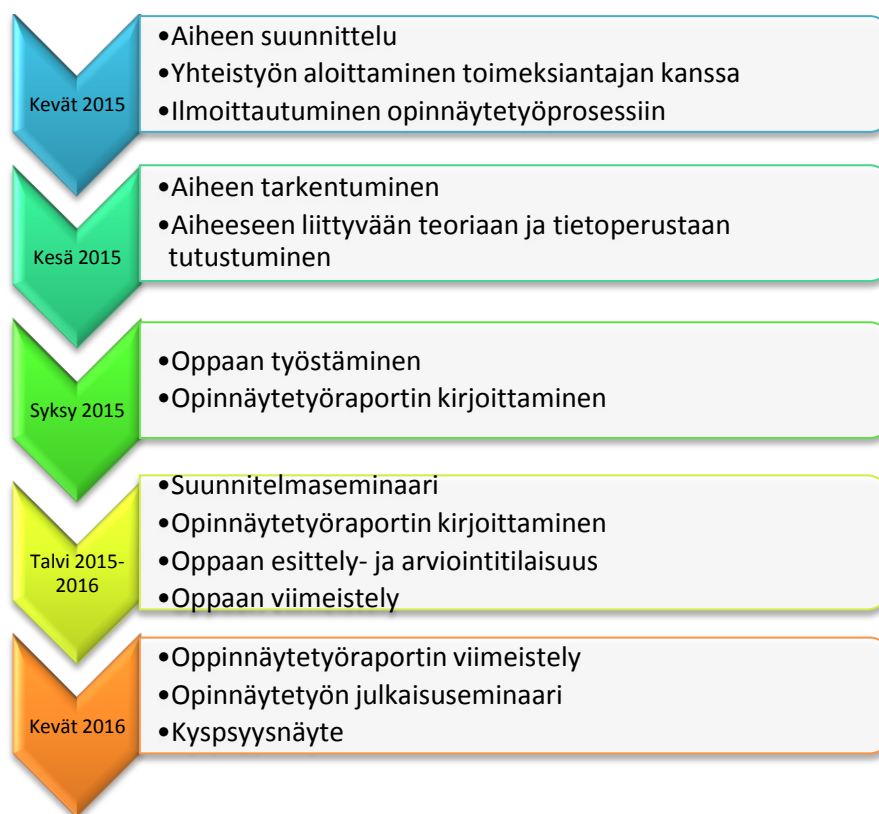
Ohjaavan opettajan tapasimme ensimmäisen kerran syyskuussa 2015 ja toisen kerran lokakuussa 2015. Ohjaavan opettajan kanssa on pidetty yhteyttä myös tarvittaessa sähköpostitse. Toimeksiantajan edustajan kanssa on pidetty yhteyttä puhelimitse ja sähköpostitse koko opinnäytetyöprosessin ajan. Työstimme opasta syksyllä 2015 ja samanaikaisesti kirjoitimme myös opinnäytetyöraporttia.

Suunnitelmaseminaari oli marraskuussa 2015, jonka jälkeen haimme tutkimuslupaa Lahden kaupungin varhaiskasvatuspalveluilta.

Tutkimusluvan saamisen jälkeen teimme toimeksiantosopimuksen Lahden kaupungin kanssa. Esittelimme valmistamamme oppaan Lahden kaupungin päiväkotien varhaiskasvattajille maaliskuussa 2016.

Saamamme palautteen pohjalta muokkasimme opasta. Oppaan ja raportin viimeistelyä teimme maaliskuu- ja huhtikuussa 2016, oppaan esittelyn jälkeen. Opinnäytetyön julkaisuseminaari oli huhtikuussa 2016.

Kuvion 2 avulla esittelemme opinnäytetyö prosessin etenemistä.

Kuvio 2 Opinnäytetyön aikataulu

Aiheeseen liittyvään teoriaan ja tietoperustaan tutustuminen aloitettiin etsimällä tietoa aiheista varhaiskasvatus, leikki, ohjattu leikki, monikielisyys, kielenkehitys, kielenkehityksen haasteet, kielenkehitys monikielisillä lapsilla, lapsen osallisuus, lapsilähtöisyys sekä pienryhmätoiminta. Tiedonhankintaa on tehty manuaalisesti AMK-opinnäytetöiden lähdeluetteloihin ja lähdekirjallisuuteen tutustuen sekä etsimällä eri hakukoneita käyttäen aiheeseen liittyvää tutkimuskirjallisuutta. Tapasimme lokakuussa 2015 Lahden ammattikorkeakoulun tiedonhankintaklinikalla informaatikon ja tapaamisessa tutustuimme erilaisiin tietokantoihin ja lähdemateriaalin hakemiseen niistä. Olemme hyödyntäneet tiedonhankinnassa Lahden ammattikorkeakoulun sosiaalialan tiedonhankintaopasta.

Tiedonhakua suoritettiin seuraavilla hakusanoilla: leikki, ohjattu leikki, varhaiskasvatus, monikielisyys, kielenkehitys, kielenkehityksen haasteet, lapsen osallisuus ja pienryhmätoiminta. Suoritimme tiedonhakua tietokannoista, jotka ovat tieteellisesti hyväksytyjä. Näitä tietokantoja olivat muun muassa Masto-Finna, ERIC ja Melinda. Tiedonhakua suoritettiin suomeksi ja englanniksi.

Käytettävän lähdeaineiston valinnassa käytimme yhtenä valintakriteerinä lähteen julkaisuajankohtaa. Käytimme lähteinä mahdollisimman tuoreita tutkimustuloksia ja julkaisuja. Rajasimme käyttämämme lähdemateriaalin enintään kymmenen vuotta vanhoihin lähteisiin. Tutkimus- ja teoriatietoa löytyi, esimerkiksi leikistä ja kielenkehityksestä erittäin laajasti, joten jouduimme tekemään käytettävien lähteiden osalta valintaa. Pyrimme valitsemaan tietoa ja teoriaa, joka löytyi useammasta lähteestä.

7 OPPAAN TOTEUTUS

Oppaassa pienryhmätoiminnan avulla toteutettu ohjattu leikki on nähty prosessina, jossa osallistujina ovat lapset ja varhaiskasvattaja. Oppaaseen sisältyy ajatus siitä, että vastuu ohjatun leikin prosessin eteenpäin viemisestä ja kehittymisestä on pääasiassa varhaiskasvattajalla. Ohjatun leikin prosessi koostuu suunnittelusta, toteutuksesta, havainnoinnista ja arvioinnista.

Opas toteutettiin sähköisessä muodossa. Sähköinen versio oppaasta on helppo jakaa kaikille Lahden kaupungin varhaiskasvattajille ja se on ekologisempi vaihtoehto verrattuna painettuihin oppaisiin. Opas on kuitenkin mahdollista myös tulostaa ja hyödyntää sitä paperiversiona mikäli käyttäjä niin haluaa.

Oppaassa on huomioitu sekä aikuisen että lapsen näkökulma. Oppaassa ohjattu leikki nähdään prosessina, jota toteutetaan järjestelmällisesti esimerkiksi viikoittain koko syys- tai kevätlukukauden ajan. Oppaassa korostuu varhaiskasvattajan rooli prosessin mahdollistajana ja kehittäjänä sekä ohjatun leikin tavoitteellisuus. Opas on suunnattu pääasiassa monikielisille 3-5-vuotiaille lapsille, mutta sitä voi hyödyntää myös pienryhmissä, joissa on sekä suomenkielisiä että monikielisiä lapsia, jos se on varhaiskasvattajan näkemyksen mukaan tarkoituksenmukaista ja tukee lasten suomen kielen oppimista.

7.1 Sisällön valinta

Halusimme avata oppaassa seuraavat käsitteet ja asiat: ohjattu leikki, kielenkehitys ja sen tukeminen päiväkodissa, monikieliset lapset päiväkodissa, pienryhmätoiminta, ohjatun leikin prosessi (varhaiskasvattajan aktiivinen rooli ohjatun leikin prosessissa, suunnittelu, toteutus, havainnointi ja arviointi), esimerkit ohjatun leikin tuokioiden toteutuksesta sekä lapsen äidinkielen merkitys ja sen tukeminen yhdessä vanhempien kanssa. Halusimme mainita oppaassa myös erilaisia lapsen näkökulmasta ymmärtämistä helpottavia menetelmiä kuten kuvien käyttö

ja pikapiirtäminen. Pyrimme pohtimaan oppaan sisällössä myös sitä, mitä tarvikkeita ja materiaaleja päiväkodeissa yleisesti on käytössä, jotta oppaan hyödyntäminen onnistuisi mahdollisimman helposti valmiiksi päiväkodista löytyvien materiaalien avulla.

Opas painottuu enemmän niiden asioiden käsittelyyn, jotka tulee ohjattua leikkiä suunnitella, toteuttaa ja arvioida huomioida kuin miten se tulee kohta kohdalta toteutaa. Halusimme jättää valinnan ohjatun leikin toteuttamisesta pääasiassa varhaiskasvattajalle. Menetelmät voivat eri ohjatun leikin toteutuskerroilla vaihdella, mutta perusteet ohjatun leikkihetken suunnitteluun ja toteutukseen ovat joka kerralla samat.

Halusimme valmistella suuntaa antavan kolmen kerran esimerkkirungon ohjatulle leikille. Emme kuitenkaan halunneet luoda oppaaseen liian tarkkaa ohjeistusta leikkituokioista siksi, että leikin kulku ja kehittyminen riippuu lapsiryhmästä ja lasten tarpeista sekä varhaiskasvattajasta. Tarkoituksena on, että kolmen kerran prosesseja on peräkkäin useampia ja jokaisen prosessin runko on samankaltainen, mutta leikki ja lelut muuttuvat, jolloin mahdollistuu uusien sanojen ja asioiden oppiminen monipuolisemmin.

7.2 Sisällön rakenne

Opas koostuu osioista, joissa käsitellään sekä aiheeseen liittyvää teoriaa sekä käytännön menetelmiä ja esimerkkejä. Oppaan sisältö on pyritty rakentamaan niin, että sitä olisi helppo lukea ja käyttää. Oppaassa esitetty materiaali on pyritty esittämään oppaan käyttämisen näkökulmasta katsottuna loogisessa järjestyksessä.

Halusimme tuoda oppaan alkuun osion, jossa kerrotaan; mikä opas on kyseessä, miten se on syntynyt, kenelle se on suunnattu ja mitä sen avulla tavoitellaan. Tässä osiossa kerrotaan miten opinnäytetyöntekijät ovat ajatelleet opasta käytettävän ja mitkä asiat ovat oppaan tekijöistä oleellisia ohjatun leikin prosessissa. Tässä osassa perustellaan myös miksi ohjattu leikki on hyvä keino tukea lapsen kielenkehitystä. Painotamme oppaan

alusta lähtien varhaiskasvattajan roolia ohjatun leikin mahdollistajana ja eteenpäin viejänä.

Seuraavana oppaassa määritellään mitä ohjattu leikki on ja missä leikeissä tätä menetelmää voi hyödyntää. Osiossa tuodaan esiin mitä ohjatun leikin prosessilla tarkoitetaan oppaassa. Tässä korostetaan ohjatun leikin tavoitteellisuutta sekä suunnitelmallisuutta ja tuodaan esiin, että ohjatun leikin prosessin eri vaiheiden tulisi näkyä niin lyhyen kuin pitkän aikavälin toiminnassa.

Halusimme nostaa oppaassa esiin yksinkertaisia päiväkodin arjessa helposti hyödynnettäviä ja tärkeitä keinoja, joilla voidaan tukea lapsen kielenkehitystä. Keinot painottuvat varhaiskasvattajan oman toiminnan ohjaukseen. Vinkkejä voi hyödyntää niin ohjatussa leikissä kuin muutenkin päiväkodin arjessa.

Seuraavana oppaassa kerrotaan, miten monikielisiä lapsia tulisi huomioida päiväkotiryhmässä ja mitkä asiat vaikuttavat monikielisen lapsen suomen kielen oppimiseen. Tässä osiossa käydään läpi myös sitä, millaisia haasteita suomen kielen oppimisen näkökulmasta monikieliset lapset voivat kohdata päiväkotiryhmässä. Varhaiskasvattajaa kehoitetaan myös pohtimaan omaa suhtautumistaan monikielisiin lapsiin.

Oppaan leikkituokioissa ohjattua leikkiä toteutetaan pienryhmässä ja tämän vuoksi opas sisältää pienryhmätoiminnan esittelyä. Osiossa kerrotaan millaista pienryhmätoiminnan olisi hyvä olla, miten sitä voi toteuttaa ja mitä hyötyä pienryhmätoiminnasta on lapsille. Halusimme tuoda esiin pienryhmätoiminnan olevan varhaiskasvattajalle hyvä mahdollisuus tutustua lapseen paremmin.

Ohjatun leikin prosessia käsittelevässä osiossa haluttiin huomioida prosessin vaiheet, lapsen osallisuus ja varhaiskasvattajan aktiivinen roolin prosessin aikana. Osion alussa kerrotaan millä oman toiminnan ohjauksen keinoin varhaiskasvattaja voi mahdollistaa lapsen osallisuuden ja tukea lapsen innostumista ja kiinnostusta aiheeseen. Ohjatun leikin prosessin

vaiheita oppaassamme ovat suunnittelu, toteutus, havainnointi ja arviointi. Ohjatun leikin suunnittelussa tulee huomioida neljä kohtaa, jotka ovat mielestämme oleellisia ohjatun leikin tuokioiden onnistumisen kannalta. Näitä ovat ajankäyttö, tila, pienryhmä sekä välineet ja materiaalit. Ohjatun leikin toteutusta ja havainnointia käsittelevässä osiossa tuodaan esille, mitä varhaiskasvattajan on hyvä ottaa huomioon, jotta leikistä tulisi lapsen näkökulmasta mahdollisimman mielekäs ja samalla oppimisen kannalta tarkoituksenmukaista. Listasimme oppaaseen myös ohjatun leikin osa-alueita, joihin on hyvä havainnoinnissa kiinnittää huomiota. Ohjatun leikin arviointi osuuden olemme jakaneet kolmeen osaan. Nämä osat ovat ohjatun leikin arviointi, varhaiskasvattajan toiminnan arviointi sekä lapsen osallisuus ohjatun leikin arvioinnissa.

Listasimme oppaaseen esimerkkejä tavoitteista, joita varhaiskasvattaja voi leikkituokioille asettaa. Annoimme myös esimerkkejä eri teemoista, joita leikkituokioissa voi halutessaan korostaa. Käymme läpi myös leikkituokion valmisteluita. Oppaaseen on suunniteltu kolmen leikkituokion esimerkki runko, jota hyödyntämällä varhaiskasvattaja voi toteuttaa ohjattua leikkiä. Leikkituokioihin on sisällytetty asioita, joita tulee huomioida leikkituokioiden aikana. Esimerkkileikkituokioissa käydään läpi asioita, joista olisi hyvä keskustella lasten kanssa ja käsitellä sitä, millä tavoin varhaiskasvattaja voi osallistaa lapsia sekä miten hän voi käyttää monipuolisesti erilaisia materiaaleja.

Lopuksi halusimme tuoda esiin, miten varhaiskasvattaja voi kertoa vanhemmille lapsen kielenkehityksestä ja äidinkielen merkityksestä lapsen elämässä. Lapsen kielen oppimisen perustana toimii hänen oma äidinkielen osaamisensa ja suomenkielen oppimisen kannalta olisikin hyvä, että myös lapsen vanhemmat tietävät joitakin perusasioita liittyen niin äidinkielen kuin uuden kielen omaksumiseen. Tieto siitä, miten suomalaisessa varhaiskasvatuksessa leikkiä arvostetaan oppimisen välineenä, voi olla monelle toisesta kulttuurista tulevalle vanhemmalle uusi asia. Tämän vuoksi oppaassa muistutetaan varhaiskasvattajaa kertomaan vanhemmille myös leikin merkityksestä oppimisen välineenä.

Lisätietoa osiossa on oppaan sisällön valinnassa hyödynnettyjen lähteiden tiedot. Lähteitä ei ole merkitty oppaan tekstiin, ja siksi ne ovat saatavilla oppaan lopussa. Oppaan käyttäjä voi halutessaan perehtyä paremmin tarpeellisiksi kokemiinsa lähteisiin.

8 OPPAAN ESITTELY LAHDEN KAUPUNGIN VARHAISKASVATTAJILLE

Opas esiteltiin 8.3.2016 Lahden kaupungin varhaiskasvattajille ja puheterapeuteille. Kerroimme tilaisuudessa lyhyesti opinnäytetyöstämme ja opinnäytetyöprosessista. Kävimme tilaisuudessa läpi oppaan, sen sisällön, tarkoituksen sekä tavoitteen ja keräsimme osallistujilta palautetta oppaasta. Olimme kiinnostuneita myös oppaan uutuusarvosta ammattilaisen näkökulmasta. Kerroimme mistä oppaan löytää ja millä tavoin sitä on mahdollista hyödyntää päiväkodin arjessa monikielisten lasten kielenkehityksen tukemisessa. Tilaisuuden tavoitteena oli tuoda oppaan olemassaolo varhaiskasvattajien tietoon ja erityisesti toiveena oli, että opas saataisiin jalkautettua työelämään.

8.1 Kutsu oppaan esittely ja arviointitilaisuuteen

Lähetimme kutsun (Liite 1) S2-lastentarhanopettajalle ja hän lähetti kutsun sovitusti edelleen Lahden kaupungin päiväkotien johtajille. Lähetimme kutsun noin kuukautta ennen tilaisuutta, jotta osallistujilla olisi aikaa ilmoittautua ja mahduttaa se aikatauluunsa. Kutsussa kerroimme olevamme opiskelijoita Lahden ammattikorkeakoulusta ja esiteltävän ja arvioitavan oppaan liittyvän opinnäytetyöhömmä. Jotta osallistujat osaisivat varautua palautteenantamiseen, kerroimme jo kutsussa tilaisuuden yhtenä tavoitteena olevan palautteen saaminen ja sen pohjalta oppaan kehittäminen. Kerroimme tilaisuuden ajankohdan ja paikan sekä pyysimme ilmoittautumiset S2-lastentarhanopettajalle, jonka kanssa olimme sopineet asiasta. Olimme sopineet tilaisuuden olevan Lahden kaupungin päiväkodissa, sillä ajattelimme yhdessä yhteistyötahomme kanssa, että osallistujien voisi olla helpompi tulla päiväkotiin kuin esimerkiksi meidän ammattikorkeakoulullemme.

8.2 Oppaan esittely- ja arviointitilaisuuden suunnittelu

Ajankohta valittiin yhdessä S2-lastentarhanopettajan kanssa. Valitsimme tilaisuuden ajankohdaksi iltapäivän klo 13–14.30, sillä S2-lastentarhanopettajan mukaan varhaiskasvattajat pääsevät luultavasti osallistumaan tilaisuuteen paremmin iltapäivällä kun aamulla. Halusimme varata aikaa tilaisuuden alussa opinnäytetyön esittelylle, jonka jälkeen tarkoituksena oli esitellä tuotettu opas. Esittelimme oppaan powerpoint-esityksen avulla. Halusimme osallistaa läsnäolijoita oppaan arviointiin ja siksi päätimme kerätä palautetta laittamalla kysymyksiä sisältävät paperit esille yhdessä tekemiemme oppaiden kanssa. Jokaisessa paperissa olisi kysymys oppaaseen liittyen. Kysymykset (Liite 2) valitsimme oppaan toimivuuden ja oppimisemme näkökulmasta tärkeistä asioista. Kysymyksien avulla halusimme kerätä tietoa oppaasta; ulkoasusta ja kirjoitusmuodosta, sisällöstä, uutuusarvosta, hyödynnettävyydestä arjen päiväkotityössä ja parannusehdotuksista. Määrittelimme tilaisuutta suunniteltaessa molempien opinnäytetyöntekijöiden roolit tilaisuuden edetessä. Jaoin vastuuosiot, jotta tilaisuus sujuisi mahdollisimman selkeästi.

8.3 Oppaan esittely- ja arviointitilaisuus 8.3.2016

Oppaan esittelytilaisuuteen oli kutsuttu varhaiskasvattajia Lahden kaupungin päiväkodeista sekä aiemmasta suunnitelmasta poiketen myös puheterapeutteja perheneuvolasta. Tervetulosanojen, tilaisuuden etenemisen esittelyn ja opinnäytetyöntekijöiden esittäytymisen jälkeen pyysimme osallistujia kertomaan keitä he ovat ja millaista työtä he Lahden kaupungissa ja varhaiskasvatuksen kentällä tekevät. Keräsimme osallistujien työnimikkeet ylös, jotta voimme hyödyntää tietoa myöhemmin. Esittelimme lyhyesti opinnäytetyömme lähtökohtia ja sen etenemistä. Tämän jälkeen esittelimme oppaan sisältöä. Toteutimme esittelyt powerpointin avulla.

Tämän jälkeen jaoimme osallistujat pienryhmiin ja ohjeistimme heitä käymään ryhmänsä kanssa jokaisen kysymyspaperin luona arvioimassa ja antamassa palautetta oppaastamme. Lopuksi kävimme yhdessä läpi saadut palautteet niin, että kunkin kysymyspaperin luona ollut ryhmä luki kommentit ja keskustelimme niistä yhdessä. Lopussa kiitimme osallistujia saamastamme palautteesta ja kerroimme valmiin oppaan julkaisun ajankohdan. S2-lastentarhanopettaja kertoi hieman prosessista ja aiheesta omasta näkökulmastaan ja lausui kiitossanansa. Tilaisuuden jälkeen kävimme palautekeskustelun S2-lastentarhanopettajan kanssa.

8.3.1 Saatu palaute

Käsitlemme seuraavaksi saadut palautteet (Liite 2). Ensimmäisessä kysymyksessä kysyimme mitä mieltä osallistujat ovat oppaan ulkoasusta ja rakenteesta (tekstien ja kuvien sijoittelu, kuvat, fontti yms.). Oppaan ulkoasu sai paljon hyvää palautetta selkeydestä, helppolukuisuudesta ja tekstisivujen pituudesta. Lisäksi tiivistykset olivat hyviä ja tekstiä oli kohtuullisesti. Ehdotuksena tuli tekstin havainnollistaminen valokuvalla itse leikkituokiosta. Erään kommentin mukaan kaksi puoleinen opas olisi ekologisempi kuin yksi puoleinen. Oppaassa käytetyt kuvat ja värit saivat kehuja. Palautteessa tuotiin esiin myös hyvä kieli ja kappalejako. Eräässä palautteessa luki näin; ”Selkeä opas, mutta... Olisin kaivannut laajemmin teoriataustaa, kirjallisuusviitteitä, leikistä kertomista laajemmin, mitä kaikkea se voisi olla...” Tähän vastasimme suullisessa palautteiden läpikäymisessä, että teoriatausta ja lähdeviitteet löytyvät opinnäytetyön raportista.

Toisen kysymyksen avulla halusimme tietää mitä mieltä osallistujat ovat oppaan sisällöstä (asiasisältö, selkeys, johdonmukaisuus yms.). Sisällöllisesti opasta sanottiin selkeäksi, loogiseksi ja jollaista ei aiemmin ole ollut. Kivoista kuvista mainittiin jälleen. Oppaalla nähtiin mahdollisuus toimia osaavana vertaisjäsenenä ohjatussa leikissä ja opas voisi soveltua hyvin myös ei-kasvattajalle. Oppaan muoto sai palautetta, eli voisiko työn

taittaa ja toteuttaa A5-kokoisena. Oppaan asiasisältö oli joidenkin mielestä aika tuttua, ja jopa liian yksityiskohtaista.

Saimme palautetta, että oman äidinkielen tärkeyden huomioonottaminen on hyvä osa opasta, kuitenkin loppu viimein vanhemmalla on ensisijainen vastuu lapsen äidinkielen oppimisesta. Leikin lopettamista myös kommentoitiin, eli milloin varhaiskasvattaja saa lopettaa lapsen leikin? Aikuisen osallisuus -osio nähtiin tärkeänä. Tukilasten käyttö ohjatun leikin tuokiossa herätti myös keskustelua. Eli voisi olla hyvä, että osa pienryhmän lapsista olisi suomenkielisiä. Tämä ajatus nousi esiin useammalla ryhmällä. Yksi kommentista oli, että ”alle 3-vuotiaiden ohjattu leikki on kahdenkeskeistä ja – hetkittäistä. Muutama esimerkkituokio voisi olla lisäyksenä konkreettisuuden takia.”

Kolmas kysymys käsitteli oppaan suunnittelu-toteutus-havainnointi-arviointi- osiota ja kysyimme osion hyviä puolia sekä kehittämiskohtia. Lasten alusta asti mukaan ottaminen prosessiin ja lapsilähtöisyys toiminnan lähtökohtana sai hyvää palautetta. Lasten ideoiden kuunteleminen oli hyvä. Erään palautteen mukaan lasten temperamentit tulee myös huomioida. Suvaitsevaisuuden lisääntyminen mainittiin myös kommenteissa. Kuvien käyttö ja pikapiirtäminen sai myös positiivista mainintaa. Tämän osion kommentteja olivat myös; ”Lapsilähtöinen lähtökohta. Riittävästi toistoa tarpeen mukaan. Vaatii lapselta leikkitaitoa. Lapsiryhmän koostumus; S2-lapsia ja suomenkielisiä lapsia.” Leikin jatkuvuutta kommentoitiin näin; ”Leikki voi jäädä elämään, ei kerätä pois, aihetta voi jatkaa ja laajentaa niin kauan kuin lapset innostuvat.” Lasten taidot ja kielen taso vaikuttavat kuitenkin toteutukseen.

Varhaiskasvattajan havainnoinnin ja samanaikaisen aktiivisen leikkimisen haasteet nousivat tässä kohdassa esiin usealla ryhmällä, koska varhaiskasvattajalta voi esimerkiksi jäädä huomioimatta jokin kielen rakenteen osa. Osallistujien mukaan lapset huomaavat jos varhaiskasvattaja ei ole leikissä täysin läsnä vaan keskittyy havainnointiin ja havaintojen kirjaamiseen kesken leikin. Moni oli sitä mieltä, että tuokion

videointi lisäisi varhaiskasvattajan oman toiminnan arvioinnin tehokkuutta ja eräs kommentti olikin, että voisiko tuokion videoida, koska muuten varhaiskasvattaja ei saa luotettavasti palautetta omasta toiminnasta, eikä hän muista jokaisen lapsen toimintaa. Suullisen palautteen kautta pohdittiin, ettei videointi ole mahdollista, koska se vaatii kaksi varhaiskasvattajaa, eikä tämänkaltaisia resursseja päiväkodissa välttämättä ole.

Neljäntenä kysymyksenä tiedustelimme mitä mieltä osallistujat olivat kolmen leikkituokion rungosta, sen selkeydestä ja pyysimme tämän osion osalta parannusehdotuksia. Leikkituokiot herättivät eniten keskustelua ja kommentteja. Toiston korostaminen, perheen mukaan ottaminen ja leikkivälineiden kotoa tuominen sai hyvää palautetta. Eräs kommentti kuitenkin oli; ”miten lapsi/vanhemmat ymmärtävät, mitä heidän pitäisi tuoda kotoa?” Kolmen leikkituokion runko koettiin liian rajatuksi, mutta samalla osallistujat olivat sitä mieltä, että rungon selkeys voisi tukea uutta varhaiskasvattajaa työssään. Leikkituokiot koettiin myös liian välinekeskeisiksi, joten osioiden syventämistä ehdotettiin. Ehdotuksena sanottiin, että toistuvan välineleikin sijaan ohjattua leikkiä voisi toteuttaa esimerkiksi roolileikkinä ja seuraavana kertana jonain uutena. Lelujen nimeämisestä saimme palautetta, että pienet lapset eivät anna leluille nimiä, vaan nalle on nalle ja nukke on usein nukke.

Yksi kommentti oli, että leikin on hyvä voida jäädä elämään, eikä kerätä pois, vaan leikki voi jatkua ja laajentua niin kauan kuin lapset innostuvat. Leikkihetkien peräkkäisyys sai täten kannatusta, koska lapset saattavat haluta jatkaa leikkiä heti, eikä viikon päästä. Eli vaihtoehtoisesti voitaisiin kokeilla esimerkiksi leikkituokioviikkoa, jolloin leikki jatkuisi lyhyemmällä tauolla. Tämän todettiin vaativan varhaiskasvattajalta joustavuutta. Leikkituokiolle asetettavia tavoitteita kommentoitiin ja mietittiin riittäisikö leikkituokiolle vain yksi tavoite, kun oppaassa oli annettu ohjeeksi, että leikkituokiolle voisi asettaa esimerkiksi kolme tavoitetta.

Viides kysymys oli: Mitä mieltä olet varhaiskasvattajalta vanhemmalle - osiosta? Varhaiskasvattajalta vanhemmalle - osiossa oli hyvää, että korostimme leikin olevan tärkeä osa suomalaista varhaiskasvatusta. Käytännön vinkit lapsen kielenkehityksen tukemisesta kotona saivat hyvää palautetta ja osiota voisi hyödyntää myös vasu-keskusteluissa. Perheiden ominaispiirteet on hyvä ottaa huomioon. Palautteessa tuotiin esiin, että sama ohje ei koske kaikkia perheitä, koska jollekulle loruttelu on aivan outoa ja toisessa perheessä on totuttu kertomaan tarinoita. Sivun ”sinisestä laatikosta” johon olimme koonneet ”Näin vanhempi voi tukea lapsen kielenkehitystä kotona” sai positiivista palautetta ja koettiin tärkeäksi käydä läpi vanhempien kanssa esimerkiksi tulkin kanssa. Moni oli kiinnostunut osion kääntämisestä vanhemmille, ja kysyivätkin aiommeko käännättää sitä.

Hyvänä huomiona kommentoitiin että ”korjaa”-verbiä ei ole hyvä käyttää lapsen kielenkehityksen tukemisessa varhaiskasvatuksessa. Mallinna mielummin, älä korjaa ja samalla nolaa lapsen ilmaisua. Eräs yksittäinen kommentti oli, että on tärkeää huomioidaan ennemminkin sisältö, kuin ääntäminen. Eräs kommentti oli myös, että osio auttaa kertomaan vanhemmille leikin tärkeydestä, koska eri kulttuureissa eri merkitys leikillä. Palautteessa kysyttiin myös, voisiko leikin merkitystä avata vanhemmille enemmän, esimerkiksi tiivistelmällä omalla äidinkielellä. Yhdessä kommentissa luki näin; ”Hyvä, että on korostettu se asia, että leikki nähdään suomalaisessa varhaiskasvatuksessa tärkeänä asiana.”

Kuudentena kysyimme kokevatko osallistujat, että opas jollakin tavalla hyödynnettävissä omassa työssä. Monien mielestä opas olisi hyödynnettävissä ja sopisi koko henkilökunnalle päiväkodissa ja sopisi yhdeksi työvälineeksi. Opas on helppo ottaa käyttöön, se madaltaa kynnystä ohjata leikkiä ja antaa vinkkejä esimerkiksi siitä, kuinka pikapiirtämisellä voi selkiyttää asioita, esimerkiksi päiväjärjestystä ja muuta toimintaa. Oppaan runko sai myös positiivista palautetta, jota voisi myös laajentaa suurempiin kokonaisuuksiin. Eräs kommentti oli, että opas herättelee ajattelemaan ohjattua leikkiä kielenkehityksen tukena ja

innostaa kokeilemaan, mutta sen avulla on hyvä myös palautella asioita mieleen. Opas osallistaa lapsen hyvin ja on lapsilähtöinen. Taitava ohjaaja kuulee lapsen tarpeet ja sitä myötä toiminta on lapsilähtöistä. Toiston tärkeys mainittiin usean eri kysymyksen kohdalla. Osallisuus ja vanhempien mukaanotto sai myös hyvää palautetta. Tavoitteista mainittiin jälleen, että niitä voisi olla vain yksi, koska eteneminen on hidasta. Eriäviä mielipiteitä tuli leikin kehittymisen tärkeydestä. Osa oli sitä mieltä, että leikin ei tarvitse kehittyä joka kerta ja osa taas sitä mieltä että leikin tulisi kehittyä vähän joka kerta. Palautteessa nousi esiin kysymys, olemmeko itse toteuttaneet leikkihetkiä monikielisten lasten kanssa oppaan ohjeiden mukaisesti. Tässä kohtaa perustelimme koekäytön poisjättöä sillä, että sen olisi mahdollista olla eri opinnäytetyön aihe ja että se olisi vienyt liian paljon aikaa suhteessa opinnäytetyöhön varattuun ajankäyttöön. Eräs palaute oli, että ”Kyllä. Rajattu tila, alue, materiaalit, lapsen huomio keskittyy siihen, mihin opettaja haluaa.” Emme täysin ymmärtäneet mitä tällä palautteella tarkoitettiin, oliko se siis positiivinen vai negatiivinen asia.

S2-lastentarhanopettajalta saatu suullinen palaute käsitteli monilta osin samoja teemoja kuin kirjallisetkin palautteet. S2-lastentarhanopettajan mukaan aikuisen käyttämät leikin ohjaamisen menetelmät kielen kehityksen tukemisessa olivat merkityksellisempiä kuin esimerkiksi esimerkki leikkituokiot. S2-lastentarhanopettajan mielestä oppaan esittelyssä korostui liikaa käytettävät materiaalit. Palautteessa hän toi esiin myös joitakin yksittäisiä sanoja tai lauserakenteita, joita olisi hyvä muuttaa oppaassa. S2-lastentarhanopettaja antoi palautetta myös leikkialustan rajoitteellisuudesta oppaassa.

8.3.2 Palautteen pohjalta tehdyt muutokset oppaassa

Oppaan (Liite 3) käyttäjälle osiossa oli alkuperäisessä versiossa mainittu lapsen omaan äidinkieleen panostaminen päiväkodissa, S2-lastentarhanopettajan palautteen myötä muutimme lausetta, koska päiväkodissa ei panosteta erityisesti lapsen äidinkielen opettamiseen vaan suomenkielen opettamiseen. Saadun palautteen myötä vähensimme

välineiden ja materiaalien roolin korostamista oppaassa ja ohjatun leikin prosessissa. Lisäksi korostimme entistä enemmän varhaiskasvattajan roolia leikin sanoittajana ja mallintajana. Palautteen pohjalta halusimme muokata kolmen esimerkki leikkituokion kokonaisuutta joustavammaksi ja korostaa leikkituokioiden muokattavuutta lasten tarpeiden mukaiseksi. Lisäsimme leikkituokio kappaleen alustukseen muistutuksen siitä, että leikkiä voi jatkaa myös useammalla kerralla, jos se on lapsen näkökulmasta katsottuna tarkoituksenmukaista. Palautteissa tuotiin esiin, että kolme tavoitetta yhtä leikkituokiota kohden voi olla liikaa. Korostamme muokatussa tekstissä tavoitteiden määrän ja niiden asettamisen lähtevän lasten tarpeista.

Ensimmäisessä oppaan versiossa korostettiin leikkialustan merkitystä ohjatun leikin tuokioissa leikkialueen rajaajana. Rajatun leikkialustan sijaan varhaiskasvattaja ja lapset voivat yhdessä suunnitella ja rajata alueen tai alustan, jolle leikki sijoittuu. Leikin lopetusta muokkasimme niin, että varhaiskasvattaja ja lapset yhdessä päättävät leikin lopettamisesta ja purkamisesta, sen sijaan, että varhaiskasvattaja ilmoittaa lapsille leikin loppuvan.

Palautteessa nousi myös esiin suomenkielisten lasten mukaan ottaminen leikkituokioihin, niin sanottuina ”tukilapsina” monikielisille lapsille, jolloin he voivat tukea omalla kielen osaamisellaan monikielisten lasten suomenkielisten sanojen oppimista. Koimme tämän hyväksi ideaksi ja lisäsimme sen myös oppaaseemme.

Vanhempien mukana olo lapsen kielenkehityksen tukemisessa on tärkeää. Oppaan esittelytilaisuudessa keskustelun aikana nousi esiin ajatus, että leikkituokioita suunniteltaessa varhaiskasvattajan olisi hyvä keskustella vanhempien kanssa lapsen mielenkiinnon kohteista sekä selvittää mitä leikkejä ja millä leluilla lapsi leikkii kotona. Lisäsimme tämän asian oppaaseen.

9 ARVIOINTI

Arvioinnin tarkoituksena on toiminnan kehittäminen arvioinnista saadun informaation avulla. Arvioinnin avulla voidaan huomata niitä asioita, jotka vaativat muutosta (Kupila 2004, 115–116). Arviointia on tehty läpi opinnäytetyöprosessin ja arvioinnin kohteena on ollut opinnäytetyöntekijöiden oma toiminta, yhteistyötahojen kanssa toimiminen, opinnäytetyöraportti ja tuotettava opas. Opasta on arvioitu esittely- ja arviointitilaisuudessa saadun palautteen (Liite 2) pohjalta sekä S2-lastentarjanopettajan kanssa käydyn palautekeskustelun myötä. Lisäksi arvioimme esittely- ja arviointitilaisuuden onnistumista oman oppimisemme näkökulmasta.

9.1 Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyöprosessi on edennyt suunnitellussa aikataulussa. Molemmat opinnäytetyöntekijöistä ovat nähneet prosessin hyödyllisenä oman oppimisensa kannalta. Opinnäytetyön kautta opinnäytetyöntekijät ovat tutustuneet itselle uuteen aihealueeseen sekä päässeet suunnittelemaan sekä opasta että sen arviointi- ja esittelytilaisuutta moniammatilliselle ryhmälle.

Työskentely sekä yhteistyötahon että opinnäytetyöntekijöiden kesken on ollut antoisaa. Molempien opinnäytetyöntekijöiden näkemyksiä ja ideoita on kunnioitettu ja yhteistyö on ollut sujuvaa ja helppoa. Yhteistyö S2-lastentarhanopettajan kanssa on onnistunut hyvin ja siitä on saatu hyödyllistä ja arvokasta tietoa liittyen opinnäytetyön aiheeseen. Ohjaavan opettajan kanssa toimiminen on sujunut hyvin. Ohjaavalta opettajalta opinnäytetyöprosessin alussa saadut ideat ja kehittämissuhteet auttoivat rajaamaan aihetta.

Opinnäytetyön suunnitelmavaiheessa olisi voinut olla hyödyllistä tehdä SWOT-analyysi, jonka avulla olisi ollut selkeää pohtia opinnäytetyön kannalta oleellisia mahdollisuuksia ja uhkakuvia. Opinnäytetyöprosessin aikana on käyty kuitenkin paljon pohdintaa aiheen rajaukseen, aiheen

uutuusarvoon ja oppaan sisältöön liittyen, joten SWOT-analyysin kaltaista pohdiskelua on jatkunut sujuvasti läpi opinnäytetyöprosessin.

9.2 Opinnäytetyön tavoitteiden arviointi

Tarkoituksena oli vahvistaa entisestään varhaiskasvattajien näkemystä siitä, kuinka tärkeä keino ohjattu leikki on lapsen kielenkehityksen tukemisessa. Esittely- ja arviointitilaisuuden myötä koemme tämän onnistuneen ainakin osallistujien osalta. Sitä, miten muut Lahden kaupungin varhaiskasvattajat tutustuvat oppaaseemme ja opinnäytetyöhömmä ja millä tavoin he sitä hyödyntävät, emme osaa sanoa emmekä pysty sitä myöskään arvioimaan. Lisäksi oppaan tarkoituksena oli, että sitä hyödyntämällä olisi mielekästä ja toimivaa kartuttaa lasten arkisanastoa. Mielestämme oppaan ohjatun leikin tuokioilla ja erilaisten teemojen valinnalla ja monipuolisen sanaston opettamisella on mahdollisuus lisätä lasten arkisanastoa. Tätä ei kuitenkaan ole vielä kokeiltu käytännössä opinnäytetyön puitteissa, joten sitä ei ole mahdollista arvioida luotettavasti.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä opas Lahden kaupungin varhaiskasvattajille ohjatun leikin prosseista ja ohjatun leikin merkityksestä kielenkehityksen tukemisessa monikielisillä lapsilla ja tämän tavoitteen saavutimme oppaan valmistumisen myötä. Tavoitteena oli painottaa varhaiskasvattajan roolia ohjatun leikin prosessissa sen kehittäjänä ja eteenpäin viejänä. Mielestämme oppaassa korostetaan tavoitteen mukaisesti varhaiskasvattajan roolia ja kerrotaan erilaisista menetelmistä, joita varhaiskasvattaja voi hyödyntää ohjatun leikin prosessissa. Myös lapsen osallisuuden huomioiminen nähtiin tavoitteita asettaessa tärkeäksi ja se on mielestämme huomioitu oppaassa. Tavoitteena oli luoda helppolukuinen, selkeä ja informatiivinen opas, jota olisi helppo hyödyntää varhaiskasvattajan työssä. Esittely- ja arviointitilaisuudessa saamamme palautteen perusteella oppaalle asettamamme tavoitteet saavutettiin. Oppaan jako Lahden kaupungin varhaiskasvattajille tulee suunnitellusti tapahtumaan sähköisessä muodossa.

Yksi tavoitteistamme oli esitellä opas alkuvuodesta 2016 Lahden kaupungin monikulttuurisuusosaaja varhaiskasvatuksessa - koulutuksen käyneille lastentarhanopettajille. Tämä tavoite saavutettiin suunnitellusti. Lisäksi tilaisuuteen osallistui suunniteltua moniammatillisempi osallistujaryhmä, jonka myötä oppaasta oli mahdollista saada monipuolisempi arvio ja palaute. Tilaisuuden myötä saatu palaute auttoi aiemmin asettamamme tavoitteen mukaisesti meitä kehittämään opasta. Kaiken kaikkiaan asettamamme tavoitteet ja niiden saavuttaminen tukivat mielestämme omaa ammatillista osaamistamme ja sen kehitystä.

9.3 Opinnäytetyöraportti

Olemme keskittyneet opinnäytetyöraportin kirjoittamiseen paljon. Olemme pohtineet useita eri ratkaisuja mm. raportin rakenteeseen liittyen. Olemme myös kiinnittäneet huomiota tieteellisen kirjoittamisen ohjeisiin. Myös ohjaavan opettajan kanssa on prosessin alussa pohdittu opinnäytetyö raportin rakennetta ja aiheen kannalta olennaisia asioita. Aineiston hankinnassa olisimme voineet käyttää laajemmin hakukoneita, mutta olemme kuitenkin tyytyväisiä lopputulokseen ja käytettyjen lähdemateriaalien antiin.

9.4 Oppaan toteuttaminen

Oppaan toteutuksessa saimme vapaat kädet toimeksiantajalta. Tämä vaikutti siihen, että oppaan työstäminen oli hetkittäin vaikeaa, koska pohdimme erittäin laajasti erilaisia toteutus ja sisältö vaihtoehtoja sekä muotoja. Saimme kuitenkin paljon apua keskusteluista S2-lastentarhanopettajan kanssa. Mietimme yhdessä millaisia asioita oppaan tulisi sisältää ja mitä asioita siinä tulisi erityisesti painottaa. Mietimme myös oppaan sisällön rajaamista ja ulkoasua. Oppaassa haluttiin korostaa helppolukuisuutta ja yksinkertaisuutta sekä visuaalista miellyttävyyttä ja tämä mielestämme saavutettiin. Myös esittely- ja arviointitilaisuudessa saatu palaute tukee tätä johtopäätöstä.

Etsimme oppaan sisältöön liittyvää teoretietoa pääasiassa itsenäisesti tutustuen opinnäytetyön kannalta tarkoituksenmukaisiin lähteisiin. Pohdimme kuitenkin prosessin aikana olisiko ollut mahdollista kerätä varhaiskasvattajilta kyselyn muodossa ajatuksia ohjatusta leikistä, sen käytöstä Lahden kaupungin varhaiskasvattajien keskuudessa sekä mielipiteitä sen hyödyllisyydestä kielenkehityksen tukemisessa ja hyödyntää niitä oppaan kokoamisessa. Pohdinnan jälkeen päätimme kuitenkin, että kattavan ja luotettavan tiedon saavuttaminen olisi vaatinut kyselyn jakamista kaikkiin päiväkoteihin ja erittäin monelle työntekijälle. Tämä olisi johtanut suureen työhön kyselyiden läpikäymisen osalta. Kokonaisuudessaan tämä olisi lisännyt opinnäytetyön laajuutta ja tehtävän työn määrää erittäin paljon ja jätimme sen tämän vuoksi pois. Mietimme myös pitäisikö opasta päästä testaamaan käytännössä, mutta pohdittuamme asiaa, niin opinnäytetyöntekijöiden kuin ohjaavan opettajan ja S2-lastentarhanopettajan kanssa, totesimme sen olevan tässä kohtaa poisjätettävä asia. Oppaan testaaminen käytännössä olisi ollut erittäin iso lisä opinnäytetyöprosessiin.

Osio varhaiskasvattajalta vanhemmalle oli mielestämme erittäin onnistunut ja hyödyllinen lisä oppaaseen. Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprosessi ja oppaan kokoaminen ovat sujuneet hyvin, mutta hetkittäin opas ja sen rakentaminen on aiheuttanut stressiä. Oppaan sisällön valinta tuotti erityisesti haasteita ja oppaaseen koottavien tietojen valitseminen oli vaikeaa. Epäselvissä tilanteissa punnitsimme eri vaihtoehtoja keskustelemalla sekä teimme oppaasta erilaisia versioita, joista valitsimme toimivimmat. Ongelmallisista tilanteista selvittiin toimivan kommunikoinnin ja molempien opinnäytetyöntekijöiden mielipiteiden kunnioittamisen avulla. Dialogisen reflektoinnin avulla on mahdollista käsitellä yhteistä asiaa ja lisätä ymmärrystä. Dialogin myötä voi löytää uusia näkökulmia käsiteltävään asiaan sekä mahdollisuuden verrata omia ajatuksia toisen ihmisen mielipiteisiin. (Kupila 2004, 117–120.) Epäselvyydet saatiin ratkaistua suhteellisen nopeasti eikä opinnäytetyö tai opas olleet niiden vuoksi jumissa.

9.5 Oppaan esittely Lahden kaupungin varhaiskasvattajille

Tilaisuuden alkua selkiytti se, että kerroimme tilaisuuden kulun. Alussa oli esittelykierron, jonka tarkoituksena oli saada tietoa osallistujien työnimikkeestä. Esittelykierron sujui hyvin ja saimme kerättyä osallistujien työnimikkeet, joiden avulla oli mahdollista arvioida millaisen koulutustaustan ja osaamisen omaavilta varhaiskasvatuksen ammattilaisilta palautetta kerättiin.

Esittelimme powerpointin avulla opinnäytetyömme taustaa ja lähtökohtia sekä oppaan sisältöä. Powerpoint esitys sujui hyvin. Huomasimme kuitenkin jännityksen vuoksi toistavamme joitakin asioita turhan paljon ja painotimme esimerkiksi välineiden merkitystä ohjatussa leikissä enemmän kuin oli tarkoitus.

Esittely- ja arviointitilaisuutta edeltävällä viikolla olimme sen tiedon varassa, että osallistujia on tulossa noin 20. Tilaisuutta edeltävänä päivänä saimme kuitenkin tietää, että osallistujia on 33. Suuren osallistujamäärän vuoksi jouduimme pohtimaan pienryhmätyöskentelyä uudelleen ja päätimme jakaa osallistujat kahteen ryhmään, joissa molemmissa oli kuusi pienryhmää. Jokaiseen pienryhmään oli tarkoituksena tulla noin kolme osallistujaa. Ryhmiin jaossa ja pienryhmätyöskentelyssä oli haasteita. Tarkoituksena oli, että jokainen pienryhmä käy läpi kuusi kysymyspistettä. Tämä ei kuitenkaan toteutunut, sillä osa ryhmistä ei vaihtanut pistettä kehotuksista huolimatta. Pohdimme jälkepäin, että käytössämme olisi pitänyt olla jokin äänimerkki, joka olisi ilmoittanut pisteeltä toiselle vaihtamisen ajankohdan. Kaksitoista ryhmää pienessä tilassa oli hieman liikaa. Tosiasiassa pienryhmiä ei ollut kahtatoista, koska jotkut osallistujat tekivät kahdesta kahdenhengen ryhmästä yhden neljän hengen ryhmän.

Pienryhmätyöskentelylle olisi ollut hyvä varata enemmän aikaa. Tiedostimme kuitenkin sen, että jos tilaisuuden olisi ilmoittanut kestävästi kauemmin kuin puolitoista tuntia, olisi se estänyt joitakin henkilöitä

osallistumasta tilaisuuteen, jolloin heidän antama palautteensa olisi jäänyt meiltä saamatta.

Saimme tilaisuudessa palautetta ja kysymyksiä myös sellaisista asioista, jotka löytyvät oppaasta. Uskomme tämän johtuvan siitä, ettei joillakin osallistujilla ollut riittävästi aikaa tutustua oppaaseen. Jatkossa tämänkaltaista tilaisuutta järjestäessä olisi hyvä, että opas lähetettäisiin esimerkiksi sähköisesti etukäteen osallistujille, jotta he voisivat halutessaan tutustua siihen ennakkoon ja antaa entistä rakentavampaa ja kattavampaa palautetta.

Tilaisuuteen osallistui yksi S2-lastentarhanopettaja, 14 lastentarhanopettajaa, 4 puheterapeuttia perheneuvolasta sekä yksi puheterapeuttiharjoittelija, 4 kieliavustajaa, yksi kiertävä erityislastentarhanopettaja, kuusi monikulttuurisuusosaaja varhaiskasvatuksessa -koulutuksen käynyttä lastentarhaopettajaa ja yksi erityislastentarhanopettaja. Lisäksi muutama osallistuja tuli myöhässä joten heiltä emme kyseisiä tietoja saaneet. Monipuolinen osallistujakunta oli mielestämme erittäin hyvä asia, sillä saimme monipuoliselta ammattilaisryhmältä palautetta ja vinkkejä. Palautteen saaminen alan ammattilaisilta lisää palautteen arvoa, sillä palautteen antajat työskentelevät opinnäytetyömme ja oppaan sisällön kaltaisten asioiden kanssa.

Esittely- ja arviointitilaisuus oli kokonaisuudessaan jännittävä ja hyvä oppimiskokemus. Kaikki asiat eivät menneet suunnitellusti, mutta koimme kuitenkin onnistuneemme oppaan esittelyssä. Tilaisuuden jälkeen refleктоimme tilaisuutta ja huomasimme, että vaikka olimme valmistautuneet tilaisuuteen hyvin, vaikutti jännitys kuitenkin esiintymiseen ja asioista kertomiseen negatiivisella tavalla. Dialogin avulla varhaiskasvattajan ammatillinen tietoisuus saa mahdollisuuden syventyä. Tämä lisää myös varhaiskasvattajan oman toiminnan kehittämisen mahdollisuutta. (Kupila 2004, 117–120.)

10 POHDINTA

Monikulttuurisuuden lisääntyminen Suomessa tulevina vuosina on hyvin todennäköistä (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 8). Monikulttuurisuus lisääntyy maahanmuuton myötä myös varhaiskasvatuksessa, kuten jo aiemmin olemme todenneet. Maahanmuuttajataustaisten perheiden kanssa työskentely on sekä haaste että rikkaus varhaiskasvatuksen työntekijöille. Toisaalta maahanmuuttajataustaisten perheiden ja lasten kanssa työskentely kehittää työntekijöiden osaamista, mutta toisaalta se myös kuormittaa heitä. Maahanmuuttajataustaisten perheiden kanssa toimiminen on usein aikaa vievää sillä siinä ovat läsnä usein sekä yhteisen kielen puuttuminen että erilaiset kasvatuskäsitykset. (Kivijärvi 2012, 258–259.) Se, näkeekö monikulttuurisuuden rikkautena vai haasteena, riippuu paljon varhaiskasvattajasta itsestään. Toivommekin, että opas herättää päiväkotien varhaiskasvattajia keskustelemaan siitä, millä tavalla monikulttuurisuus ja monikielisyys nähdään omassa päiväkodissa.

Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on mahdollistaa lapsen itsenäinen toiminta erilaisissa ympäristöissä. Tukemalla lasta omatoimisuuteen ja samalla aktiivisesti ylläpitämällä yhteistyötä vanhempien kanssa, on lapsella paremmat mahdollisuudet tulla osaksi toimintaympäristöään. (From & Koppinen 2012, 101–104.) Koemme toteuttamamme oppaan olevan yksi työväline, jolla lapsen kielenkehitystä ja sen myötä itsenäisyyttä ja omatoimisuutta voidaan tukea. Kielen kehityksen myötä mahdollistuu lapsen pääsy myös osaksi omaa toimintaympäristöään, eli päiväkotiryhmää.

Maahanmuutto ja pakolaiskriisi ovat olleet mediassa erittäin paljon läsnä viime vuoden ajan. Mediassa ei kuitenkaan ole juurikaan huomioitu monikulttuuristen lasten varhaiskasvatusta ja integroimista yhteiskuntaamme. Monikielisyys ja monikulttuurisuus ovat mielestämme rikkaus kaikille varhaiskasvatuksessa olevilla lapsille ja aikuisille. Pienenä opittu suomen kielen taito ja suomalaisen kulttuurin omaksuminen varhaisessa vaiheessa tukee myös lapsen yhteiskuntaan integroitumista.

Koemme tärkeäksi sen, että jokainen varhaiskasvattaja tutkii omaa ajatusmaailmaansa ja suhtautumistaan monikulttuurisuuteen ja monikielisiin lapsiin varhaiskasvatuksessa, sillä varhaiskasvattajan toiminta vaikuttaa siihen millaiset eväät monikielinen lapsi saa suomalaisessa koulumaailmassa menestymiselle sillä lapsen varhaiset kokemukset varhaiskasvatuksessa vaikuttavat siihen, miten lapsi omaksuu kielen ja kulttuurin, pääsee osaksi yhteisöä ja millaista kuvaa lapsi itsestään rakentaa osana suomalaista yhteiskuntaa. Lahden kaupungin varhaiskasvatuksen lastentarhanopettajia on koulutettu monikulttuurisuus osaajiksi (Lahden kaupunki 2012). Monikielisyyden ja monikulttuurisuuden tukeminen tulee jatkossakin pitää tärkeänä osana varhaiskasvatusta.

Oppaan esittely ja arviointi tilaisuudessa huomasimme monien varhaiskasvattajien pitävän oppaan sisällöllisiä asioita erittäin tuttuina ja niin sanottuna alan perustietona. S2-lastentarhanopettaja Katja Rinteen (2015) mukaan se ei kuitenkaan vielä tarkoita, että varhaiskasvattajat hyödyntäisivät ohjattua leikkiä riittävästi työssään monikielisten lasten kanssa. Voidaankin siis todeta, että tieto ja tietämys jostakin asiasta eivät vielä tarkoita, että se näkyisi konkreettisesti toiminnassa. Toivomme, että oppaan myötä nekin varhaiskasvattajat, jotka tietävät ohjatusta leikistä ja sen merkityksestä kielen kehityksen tukemisessa, muistaisivat myös hyödyntää sitä varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyö on tukenut ammatillista osaamistamme ja koemme opinnäytetyön myötä tuotetun oppaan olevan hyvä työväline niin uusille kuin vanhoillekin varhaiskasvattajille. Alalle tuleville varhaiskasvattajille opas kertoo mitä ohjattu leikki on, miten sitä voi hyödyntää ja kuinka varhaiskasvattaja voi itse tukea sen avulla lapsen kielenkehitystä. Kokeneemmalle varhaiskasvattajalle opas muistuttaa yksinkertaisia seikkoja, jotka saattavat olla jo entuudestaan tiedossa, mutta jotka eivät jostakin syystä näy käytännössä ja päiväkodin arjessa. Nähtäväksi jää, millä tavoin opasta ryhdytään hyödyntämään Lahden kaupungin päiväkotien varhaiskasvattajien toimesta.

10.1 Oppaan sovellettavuus

Oppaassa kerrottuja ohjatun leikin menetelmiä ja ohjattuun leikkiin liittyviä ohjeistuksia on mahdollista käyttää kaikkien lasten kanssa. Opas on mielestämme hyödynnettävissä pienryhmissä, joiden osallistujat vaihtelevat lasten tarpeiden mukaan. Pienryhmät voivat koostua joko monikielisistä lapsista, suomea äidinkielenään puhuvista lapsista tai ryhmässä voi olla molempia. Oppaassa esitettyä teoriaa ohjastusta leikistä voi käyttää laajasti myös eri-ikäisten lasten kanssa. Leikkiä ohjattaessa on kuitenkin tärkeää pitää mielessä, että leikin ohjauksella on kaksi tavoitetta; herätellä lapsen mielikuvitusta ja tukea lapsen kuvittelun rakentumista sekä suunnata sitä (Helenius & Korhonen 2008, 115). Opasta voi hyödyntää esimerkiksi kielenkehityksen tukemisen sekä sosiaalisten taitojen, leikkitaitojen ja motoristen taitojen kehittämisen näkökulmasta.

Opinnäytetyöntekijöiden mielestä opinnäytetyönä tuotetun oppaan osalta olisi mahdollista toteuttaa toinenkin opinnäytetyö. Koska opasta ei ollut mahdollista koekäyttää tämän opinnäytetyön puitteissa, voisi opinnäytetyö, joka painottuu nyt tuotetun oppaan koekäyttöön, auttaa oppaan mahdollisessa jatkokehittämisessä. Mielenkiintoinen opinnäytetyön aihe olisi myös tutkia, millä tavoin opas on otettu Lahden kaupungin varhaiskasvatuksessa käyttöön.

10.2 Arvioitu hyöty toimeksiantajalle

Oppaan hyöty toimeksiantajan näkökulmasta on, että sitä voi hyödyntää etenkin uusien varhaiskasvattajien, mutta myös alalla pidempään työskennelleiden toimesta. Se herättelee ehkä myös kokeneempia varhaiskasvattajia palauttamaan mieleen ohjatun leikin menetelmän tärkeys ja mahdollisuudet työssä. Alalle tuleva varhaiskasvattaja voi käyttää opasta apuna käyttäessään leikkiä opettamisen ja kasvattamisen menetelmänä.

Oppaasta on toimeksiantajalle myös se hyöty, että sitä on mahdollista hyödyntää kaikkien lasten kanssa. Ohjattua leikkiä voi toteuttaa kaikkien

lasten kanssa. Opas on suunnattu monikielisille lapsille, mutta siinä kerrottuja asioita voi hyödyntää myös suomenkielisten lasten kanssa, joilla on esimerkiksi kielenkehityksen haasteita.

Opinnäytetyöntekijöillä on opinnäytetyön alusta saakka ollut halu tuottaa toimiva työväline varhaiskasvatukseen ja monikielisten lasten kanssa toimimiseen. Saimme oppaan esittelytilaisuudessa suullista palautetta siitä, ettei oppaamme kaltaista opasta ole aikaisemmin ollut varhaiskasvattajien käytössä. Tämä kertoo oppaan olevan ainutlaatuinen ainakin joillekin esittely- ja arviointitilaisuuteen osallistuneille Lahden kaupungin varhaiskasvattajille. Leikkiä ja ohjattua leikkiä käsittelevää kirjallisuutta on olemassa, mutta oppaamme pyrkimys oli tiivistää oleellista tietoa pieneen helposti arjessa hyödynnettävään muotoon.

Toivomme, että opas otetaan käyttöön päiväkodeissa. Opas voi mielestämme toimia hyvin esimerkiksi varhaiskasvattajien yhteisen pohdinnan pohjana; mitä me ajattelemme ohjatusta leikistä, miten me sitä päiväkodissamme haluamme toteuttaa, miten me huomioimme monikieliset lapset sekä monikulttuurisuuden päiväkodissamme. Opas voi toimia keskustelun herättäjänä ja tukea varhaiskasvattajia heidän työssään.

10.3 Opinnäytetyön eettisyys

Varhaiskasvattajan ammatillisuutta voi mitata sillä, kuinka lapsikeskeistä toiminta on. Lapsikeskeisyydessä olennaista on lapsen tuleminen nähdyksi ja kuulluksi. Lisäksi on tärkeää, että varhaiskasvattaja kykenee arvioimaan omaa toimintaansa sekä kehittämään sitä niin, että se palvelee lasten tarpeita. Varhaiskasvattajalta eettisyyttä vaativat valinnat tapahtuvat arkisissa tilanteissa. Tämän takia varhaiskasvattajan tulee tiedostaa hänen elämänsä ohjaavat arvot, joiden avulla hän tekee päätöksiä ammatissaan. (From & Koppinen 2012, 112–113.) Oppaassa on korostettu varhaiskasvattajan vastuuta lasten oppimisessa. Eettisestä näkökulmasta on tärkeää, että varhaiskasvattaja kantaa vastuuta lapsen oppimisesta,

eikä jätä lasta opettelemaan asioita yksin. Lasten näkökulma on huomioitu oppaassa useassa kohdassa. Olemme pitäneet tärkeänä lapsen osallisuuden korostamista läpi ohjatun leikin prosessin vaikka päävastuu leikin eteenpäin viemisestä onkin varhaiskasvattajalla.

Ihmisen, joka työskentelee vuorovaikutusta vaativassa työympäristössä, tulee tiedostaa omat asenteensa erilaisia ihmisiä kohtaan. Kaikkia ihmisiä tulee kohdella samanarvoisesti, eivätkä omat tunteet saa vaikuttaa työskentelyyn (Mattila 2007, 24). Olemme pyrkineet herättämään oppaassa varhaiskasvattajan ajatuksia siitä, miten hän itse suhtautuu monikielisiin lapsiin ja monikulttuurisuuteen päiväkodissa. Työn eettisyyden kannalta on tärkeää, että varhaiskasvattajat ymmärtävät oman asenteensa ja ajatustensa heijastuvan usein myös työhön ja siihen miten he tekevät työtä. Varhaiskasvattajan tulee kyetä arvioimaan omaa suhtautumistaan kielen opettamiseen ja henkilökohtaisia arvoja niiden takana. Varhaiskasvattajan kulttuurillisuuteen liittyvät arvot vaikuttavat siihen, mitkä ovat kielen opettamisen keskeisimpiä tavoitteita ja sisältöjä. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 89–90.)

Opinnäytetyöntekijät halusivat, että oppaan arviointia esittely- ja arviointitilaisuudessa tekevät henkilöt pysyvät anonymineina. Oppaan esittelytilaisuuteen osallistuneita henkilöitä pyydettiin kertomaan millaista työtä he lasten parissa tekevät ja tämä tieto kerättiin muistiin jatkokäyttöä varten, mutta osallistujien nimiä ei laitettu ylös, jotta osallistujat pysyvät anonymineinä. Kaikki oppaan esittely- ja arviointitilaisuudessa kerätty materiaali tullaan hävittämään opinnäytetyöntekijöiden toimesta opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

Eettisestä näkökulmasta katsottuna on tärkeää huomioida, että esittely- ja arviointitilaisuudessa saadut palautteet on käsitelty kokonaisuudessaan. Kaikki annettu palaute on huomioitu ja käsitelty. Saatuja palautteita ei siis ole käsitelty vain valikoiduilta osin vaan kokonaisuudessaan. Luotettavuutta lisää myös se, että palautteet ovat saatavilla opinnäytetyön liitteet- osiossa, josta ne on lukijan mahdollista tarkistaa.

Opinnäytetyön lähtökohtana oli kehittää monikielisten lasten opetusta ja kasvatusta Lahden kaupungin varhaiskasvatuksessa. Uuden työvälineen luominen on hyvä lähtökohta opinnäytetyölle. Tätä kautta voi ajatella, että opinnäytetyönämme toteutetun oppaan myötä olemme olleet omalta osaltamme mukana monikielisten lasten opettamisen kehittämisessä.

LÄHTEET

- Aaltonen, R., Lehtinen T., Leppänen, K., Peltonen, T., Tarvo, M.-T., Tuunainen, P. & Viherä-Toivonen, A. 2008. Havainnointi ja pedagoginen tuki 3-5-vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. [viitattu 30.3.2016]. Saatavissa: http://www.socca.fi/files/486/Havainnointi_pedagoginen_tuki_varhaiskasvatuksessa_2008.pdf
- Airaksinen, T. & Vilka, H. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö 1.-2. painos. Helsinki: Tammi.
- Eerola-Pennanen, P. 2012. Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS- kustannus, 234–235.
- From, K. & Koppinen, M-L. 2012. Menossa mukana – Tukea tarvitsevan lapsen ja nuoren toiminnallinen osallistuminen. Juva: Ps-Kustannus.
- Gyekye, M. & Nikkilä, P. 2013. Arviointiympyrä – Oppimisen mahdollisuudet näkyviin. Vantaa: Pedatieto Oy.
- Hakkarainen, P. 2008. Leikki ja leikin ohjaus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Pedagogiikan palikat – Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helenius, A. (toim.) & Korhonen, R. (toim.) 99 – 108.
- Halme, K. & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki: Tammi.
- Heikka, J., Hijala, E., Turja, L. & Fonsén, E. 2012. Lapsikohtainen havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS- kustannus, 54–66.
- Helenius, A. & Korhonen, R. 2012. Leikin ensi askeleita. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 69–70.

Helenius, A. & Korhonen, R. 2008. Oppiminen ja ongelmanratkaisu ennen kouluikää. Teoksessa Pedagogiikan palikat – Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helenius, A. (toim.) & Korhonen, R. (toim.) WSOY: Helsinki. 109 – 137.

Hujala, E., Puroila, A.-M., Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Vantaa: Edufin.

Ikonen, K. (toim.) 2005. Maahanmuuttajaoppilaiden opetus perusopetuksessa – Opetussuunnitelmatyöstä käytäntöön. Helsinki: Opetushallitus.

Kalliala, M. 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa?. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Karasma, K. 2012. Suomi toisena kielenä – Opetustieteen perusteet. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Karila, K. & Lipponen, L. (toim.) 2013. Varhaiskasvatuksen perpedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

Kivijärvi, T. 2012. Maahanmuuttajataustaisen lapsen ja perheen tukeminen. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS- kustannus, 246–259.

Kontu, E. & Suhonen, E. 2006. Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus. Helsinki: Yliopistopaino.

Kurhila, S. Miten tuemme lapsen monikielisyyttä?. Opetushallitus. [viitattu 1.4.2016]. Saatavissa:

http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/suomi-koulut/prime104.aspx

Kupila, P. (toim.) 2004. Arvioidaan yhdessä –Näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Tammi.

Lahden kaupunki. 2012. Suomen ensimmäiset varhaiskasvatuspalvelujen monikulttuurisuusosaajat Lahdessa. [viitattu 16.10.2015]. Saatavissa: <http://www.lahti.fi/www/bulletin.nsf/pfbd/8166A3482FA0E097C2257ABB004262D8>

Lahden kaupunki. 2015a. Eri kieli- ja kulttuuritaustaiset lapset. [viitattu 16.10.2015]. Saatavissa: <http://www.lahti.fi/www/cms.nsf/pages/8BE1825AA9979C11C2257A9B0022AC5C>

Lahden kaupunki. 2015b. Päiväkodit. [viitattu 16.10.2015]. Saatavissa: <http://www.lahti.fi/www/cms.nsf/pages/CA1534820399DD23C2256EFB00398943>

Lindgren, P. 2014. Normaali, hidas, poikkeava vai erityinen? Lapsi kielen kehityksen matkassa. Tampere: Tampereen yliopisto. Pro gradu - tutkielma. [viitattu 23.10.2015]. Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96115/gradu07202.pdf?sequence=1>

Maahanmuuttovirasto. 2015. Maahanmuuttovirasto, Lahden kaupunki ja Punainen risti tiedottavat: Hennalan vanhaan varuskuntaan avataan hätämajoitus. Lehdistötiedote. [viitattu 21.10.2015]. Saatavissa: http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotiedotteet/1/0/hennalan_vanhaan_varuskuntaan_avataan_hatamajoitus_62585

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2015. Leikin merkitys lapselle. [viitattu 13.2.2016]. Saatavissa: http://www.mll.fi/vanhempainnetti/lasten_leikit/leikin_merkitys_lapselle/

Mathur, S. & Parameswaran, G. 2015. Gender neutrality in play of young migrant children - An emerging trend or an outlier?. American journal of

play, volume 7, number 2, 174–195. [viitattu 27.10.2015]. Saatavissa:
<http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1053423.pdf>

Mattila, K.-P. 2007. Arvostava kohtaaminen – Arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. Juva: Ps-Kustannus.

Mikkola, P. & Nivalainen K. 2010. Lapselle hyvä päivä tänään – Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Helsinki: Pedatieto.

Monikulttuuriyhdistys Familia Club Oy. 2010. Rakkautta ja vanhemmuutta kahden kulttuurin perheessä. Saatavissa:
http://www.familiacub.fi/duo_rakkautta_ja_vanhemmuutta.pdf

Mård-Miettinen, K., Sallinen, J. & Toomar, J. 2014. Päiväkoti monikielisen kehityksen ympäristönä – Varsinais-Suomen varhaiskasvattaja 2014. Kieliverkosto ja Folkhälsan. [viitattu 29.3.2016]. Saatavissa:
http://www.kieliverkosto.fi/docs/P%C3%A4iv%C3%A4koti_monikielisen_kehityksen_ymp%C3%A4rist%C3%B6n%C3%A4_080314.pdf

Nolan, A., Cartmel, J. & Macfarlane, K. 2013. Research in early childhood. Los Angeles: SAGE Publications Ltd.

Nurmilaakso, M. & Välimäki, A.-L. 2011. Lapsi ja kieli – Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos.

Pollari, J. & Koppinen, M.-L. 2010. Ketä kannattaa opettaa? Juva: WS Bookwell.

Pollari, J. & Koppinen, M.-L. 2011. Maahanmuuttajan kohtaaminen ja opettaminen. Juva: Bookwell Oy.

Rinne, K. 2015. Suomi toisena kielenä (S2)- lastentarhanopettaja. Lahden kaupunki. Haastattelu 30.10.2015.

Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.) 2014. Joko se puhuu? – Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Juva: PS-kustannus.

Souto-Manning, M. 2013. Multicultural teaching in the early childhood classroom: approaches, strategies, and tools, preschool-2nd grade. New York: Teachers College Press.

Suni, M. 2008. Toista keiltä vuorovaikutuksessa – Kielellisten resurssien jakaminen toisen kielen omaksumisen alkuvaiheessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. [viitattu 19.10.2015]. Väitöskirja. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18556/9789513932091.pdf?seq>

Särkkä, S. 2012. Leikin ohjaamisen merkitys päiväkodin kasvatustyössä. Tampere: Tampereen yliopisto. Elinikäisen oppimisen ja kasvatuksen koulutuksen Pro gradu -tutkielma. [viitattu 19.10.2015]. Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/83588/gradu05924.pdf?sequence=1>

Tampereen kaupungin hyvinvointipalvelut. 2011. Suomi toisena kielenä-opetussuunnitelma. [viitattu 20.10.2015]. Saatavissa: http://www.tampere.fi/material/attachments/s/unnamed_2166/s2.pdf

Turja, L. 2012. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 41–45.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2015. Kotoutumissuunnitelma. [viitattu 9.1.2016]. Saatavissa: http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/kotouttaminen/kotoutumista_edi_stavat_toimenpiteet/kotoutumissuunnitelma

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2012. Valtion kotouttamissuunnitelma vuosille 2012–2015. [viitattu 19.10.2015]. Saatavissa:

https://www.tem.fi/files/33350/Valtion_kotouttamisohjelma_vuosille_2012-2015_1.6.2012_2.pdf

Varhaiskasvatuslaki 36/1973. Annettu Helsingissä 19.1.1973.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Helsinki: Stakes, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56. [viitattu 19.10.2015]. Saatavissa:

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>

Venninen, T., Leinonen, J. & Ojala, M. 2010. ”Parasta on, kun yhteinen kokemus siirtyy jaetuksi iloksi.” – Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Socca - Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. [viitattu 22.10.2015]. Saatavissa:

http://www.socca.fi/files/627/Yhteinen_kokeminen_jaetuksi_iloksi_lapsen_osallisuus_paakaupunkiseudun_paivakodeissa_2010.pdf

Viittala, K. 2006. Lasten yhteinen varhaiskasvatus. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Vuorinen M. & Korpilahti, P. 2013. Monikielinen, monikulttuurinen lapsuus. Kielipolku 4/2013, 6–7. [viitattu 16.10.2015]. Saatavissa:

http://issuu.com/strokery/docs/kielipolku_4_13_nettiin/1?e=1486112/5693176

LIITTEET

LIITE 1 Kutsu oppaan esittely- ja arviointitilaisuuteen

KUTSU

Hei kaikki Lahden kaupungin päiväkotien moku-opettajat ja kieliavustajat!

Olemme kaksi Lahden ammattikorkeakoulun sosionomi-opiskelijaa ja toteutamme keväällä 2016 opinnäytetyönämme oppaan Lahden kaupungin päiväkoteihin. Oppaan aiheena on ohjatun leikin merkitys monikielisten lasten kielenkehityksen tukemisessa ja haluaisimmekin kutsua teidät oppaan esittely- ja arviointitilaisuuteen

tiistaina 8.3.2016 klo 13–14.30 Tenava-Tonttilan päiväkotiin,
Salonaukio 1, Lahti.

Tarkoituksenamme on kehittää opasta esittelytilaisuudessa saamamme palautteen pohjalta, joten toivomme paikalle saapuvilta osallistumista oppaan arviointiin.

Pyydämme teitä ystävällisesti ilmoittamaan osallistumisestanne Katja Rinteelle 3.3.2016 mennessä.

katja.rinne@lahti.fi / puh. 044 716 1953

Mikäli teillä heräsi aiheeseen liittyen kysymyksiä otathan meihin yhteyttä, kerromme mielellämme lisää

ann-christine.metsaranta@student.lamk.fi

Ystävällisin terveisin Ann-Christine Metsäranta ja Nina Tolkki

LIITE 2 Esittely- ja arviointitilaisuudessa saatu palaute

Mitä mieltä olet oppaan ulkoasusta ja rakenteesta?

(tekstien ja kuvien sijoittelu, kuvat, fontti yms.)

- selkeä
- kuvitus/väritys hyvä
- helppolukuisia, hyrää kieltä
- kappalejako hyvä
- SELKEÄ JA HELPPOLUKUINEN
- kivat kuvat

1

Mitä mieltä olet oppaan ulkoasusta ja rakenteesta?

(tekstien ja kuvien sijoittelu, kuvat, fontti yms.)

Opas näyttää selkeältä, helpoilta, sopivasti teksti sivulla.

- Sopiva pituus, kuvat ole, selkukiellä
- 2-puoleiselle, keke!
- tiivistykset myriä, kuvat hauskoja, kohtuullisesti tekstiä
- selkeä opas, mutta... olisi kaivannut laajemmin TÄRKEÄMÄÄ, kirkkaimmista, leikistä kertomista laajemmin, mitä kaikkea se voi olla...
- TEKSTIÄ VOISI HAVAINNOLLISTAA VALOKUVALLA LEIK-
KITUOKIESTA.

1

Mitä mieltä olet oppaan sisällöstä?

(asiasisältö, selkeys, johdonmukaisuus yms.)

SELKEI, LOOGINEN, KIVAT KUVAT
LÄMMEI? = LISÄÄ?
OPPAAN TIIVIS (TAI EI 15-vuotia?)

esimerkkikikkajäi

- aika tulla asiaa, onko jope
liian yksityiskohtainen?
- aikuinen osallisuus on TÄRKEÄ!
- milloin aikuinen saa lopettaa lapsen
leikin?

2

Mitä mieltä olet oppaan sisällöstä?

(asiasisältö, selkeys, johdonmukaisuus yms.)

- opas on hyvä → ei ole ollut aiemmin.
 - Osassa vertaisjäsen mukaan
 - Opas on selkeää sisältöltään
- Lisäys: vanhemmalla ensisijainen vastuu lapsen äidinkielen oppimisesta
- sisältö selkeä, myös ei-kasvattajan mahdollisuus lukea opas
 - leikin ja muiden aktiviteettien tarkkeiden huomiointi hyvä
 - alle 3-v. ohjattu leikki on 2-ruokkiosta/ruokkiasta
 - mikä ikäisille opas tarkoitettu, olisi hyvä näkyä (yli 3-ruokkiat)
 - tukitapset?
pienryhmät
- 2 - -muutama esimerkki tulos voisi olla lisäyksenä → konkreettia

MM

Suunnittelu-toteutus-havainnointi-arviointi

Mitä hyvää?/Mitä kehitettävää?

- lapsilähtöinen lähtökohhta
- riittävästi toista tarpeen mukaan
- vaatii lapselta leikittämistä
- lapsiryhmän luostamus:
 - 5² lapsia / Suomalaiskielellisiä
- videointi hyvä idea, mutta harvoin mahdollista, (vaatii 2 aikuista)
- "
- ei voi samanaikaisesti leikkiä & havainnoida", lapsetkin bylä huomaavat jos ei ole 100% mukana = Kirpittaa vaikka ylös
- esim. kukaan rakenteita +ms.
osa saattaa mennä "ohi"

3

- roksko tukeutua videoide? Muuten aikuisen ei saa pöytästä luotettavasti omasta toiminnastaan, Ettei hän muistakaan jatkaisen lapsen toimintaa!

Suunnittelu-toteutus-havainnointi-arviointi

Mitä hyvää?/Mitä kehitettävää?

- haastavaa roolit aktiivinen leikkijä/havainnoija
- lasten temperamentit
- suvaitsevaisuuden lisääntyminen
- kuvat, pikepiirtäminen
- HYVÄÄ LASTEN IDEOIDEN KUUNTELUMINEN!
LAPSET ALUSTA AINA MUKAAN!
LEIKKI VOI JÄÄÄ ELÄMÄN, EI KÄÄTÄ POIS, MITÄ VOI
JATKUA JA LAAJENTAA NIIN KAVAN KUIN LAPSET INNOSTUVAT
- LASTEN TAIOT, KIELEN TAJO VAIKUTAA TOTEUTUKSEEN

Onko kolmen leikkituokion runko selkeä?
Parannusehdotuksia?

~~KA~~ KOIMME TUOKION LIIAN
RAJATUKSI.

RUNGON SELKEYS TUKEE "UUTTA"
VARHAISKASVATTAJAA TUOSSÄÄN.

OSIOTA VOISI "SYVENTÄÄ"
NYT RAJATUN VÄLINELEIKKIIN

- esim.
1. kerta välineleikkiä
 2. kerta leikki patkum rooli leikkinä
 3. kerta^{em} yhdistelmä / jokin muuta /
kertausta / välineet kotona

HUOM. leikkikerrat pitäisi olla päättyneen
→ jos / kun lapset innostuvat, he
haluavat patkaa leikkiä "heti", ei
vähän päästä

PERHEEN OSALLISTAMINEN / HEIKKIVÄLINEIDEN
TUOMINEN KOTIIN OLI HYVÄ IDEA

4

- tuokioissa kehoitetaan välineet
- pienet eivät nimeä leluja (nalle on
nalle, nukke on nukke usein)
- aitojen rooli / joustavuus tärkeät

Onko kolmen leikkituokion runko selkeä?

Parannusehdotuksia?

- * on hyvä. Toista tärkeää. Hyvä, että perhe otettu mukaan (koton leluja).
- miten lapsi/perhe ymmärtää, mitä heidän pitäisi tehdä kotoa ??

Mitä mieltä olet varhaiskasvattajalta vanhemmalle-
osiosta?

→ SAMAA MIELTÄ!

- "Älä toru kielipöyhkeiksi, vaan KORJAA ne" → oleminen ei mieltä. MALLINNA mieluummin, ÄLÄ korjaa! = samalla nolla lapsen ilmaisu. *
- Ota huomioon kunkin perheen ominaispiirteet. Sama ohje ei päde kaikille! Jokelle kulle luottelu on alivan outoa, toisessa perheessä on totuttu kertomaan tarinoita ...
- Hyvä, että on korostettu se asia, että leikki nähdään suomalaisessa varh.kasvatuksessa tärkeänä.

* huomioidaan ennenminlein sisältö, kuin ääntäminen

5

Mitä mieltä olet varhaiskasvattajalta vanhemmalle- osiosta?

- Kääntäminen vanhemmille? Miten on ajat-
telu?
- Käytännön viikeet hyviä
- "korjaa"-verbi
- Voi hyödyntää vastu-keskustelussa.
- Auttaa kertomaa vanhemmille leikin tärkeydestä
(ei kulttuurissa leikillä ei merkitys).
- Voisiko leikin merkitystä avata vanhemmille enemmän?
→ tiivistelmä omalla äidinkiellillä.
- Voisiko tähän osioon liittää vinkin, että tämä sivu, erityisesti
sininen laatikko, on hyvä käydä vanhemman omalla äidin-
kielellä läpi, esim. tulkin avustuksella

Onko opas mielestäsi hyödynnettävissä omassa työssäsi?

- OPPIAN AVULLA ON HYVÄ PA-
LAUTELLA ASIOITA MIELEEN

Heräsikö kysymys: olletteko itse toteuttaneet
leikkihetkiä monikielisten lasten kanssa
oppaan ohjaiden mukaan?

Tavoitetaan väist olt vain yksi! Eteneminen
on hidasta.

*Samaa
mieltä!* → Tavoite on tärkeä! Lelkinä välttämättä
tarvitse "kehittää" etenpöytä joka
kerralta.

Kyllä -Rajattu tila, alue, materiaalit
→ lapsen kehitys suuntautuu
siihen, mihin "ope" haluaa.

KYLLÄ LEIKIN TULEE KEHITTÄÄ VÄHÄN
JOKA KERTA

osallistua lapsen hyvin.
Taitava ohjaaja kuulee lapsen tarpeet
lapsi lähtöisesti

6

Onko opas mielestäsi hyödynnettävissä omassa työssäsi?

- * On ehdottomasti helppo ottaa käyttöön. Koko henkilökunnalle. Hyvä, tiivis paketti. 😊
- * madaltaa kynnyistä ohjata leikkä, antaa vinkkejä, kukaan esim. pöytäkirjojen voi selkeyttää asioita (päiväjärjestys, toiminta)
- * opasta voi käyttää työvälineenä
- * hyvä runko, josta voi laajentaa suurempien kokonaisuuksiin
- * herättää ajattelemaan asioita, innostaa kokeilemaan
- * ^{lasten} osallisuus & vanhempien mukanaolto plusseina

LIITE 3 Ohjattu leikki monikielisten lasten kielenkehityksen tukemisessa –
Opas Lahden kaupungin varhaiskasvattajille

Ohjattu leikki
monikielisten lasten
kielenkehityksen
tukemisessa

Opas Lahden kaupungin
varhaiskasvattajille

Sisältö

1	Oppaan käyttäjälle	1
2	Mitä ohjattu leikki on?	2
3	Kielenkehityksen tukeminen päiväkodin arjessa	2
4	Monikieliset lapset päiväkodissa	3
5	Pienryhmätoiminta	4
6	Ohjatun leikin prosessi	5
6.1	Varhaiskasvattajan aktiivinen rooli ohjatun leikin prosessissa ..	5
6.2	Ohjatun leikin suunnittelu	6
6.3	Ohjatun leikin toteutus ja havainnointi	7
6.4	Ohjatun leikin arviointi	8
7	Ohjatun leikin tuokit	9
7.1	Esimerkki ohjatun leikin toteutuksesta	10
7.1.1	Ensimmäinen leikkituokio	10
7.1.2	Toinen leikkituokio	11
7.1.3	Kolmas leikkituokio	12
8	Varhaiskasvattajalta vanhemmalle	13
9	Lisätietoa	14

1 Oppaan käyttäjälle

Tämä opas on toteutettu Lahden ammattikorkeakoulun sosiaalialan opinnäytetyön tuotoksena. Opas on tehty Lahden kaupungin päiväkotien varhaiskasvattajien käyttöön. Opas on tarkoitettu 3-5-vuotiaiden monikielisten lasten kielenkehityksen tukemiseen ja menetelmänä on ohjattu leikki. Monikulttuurisuus ja sen myötä myös monikielisyys ovat lisääntyneet Suomessa ja tämän myötä monikielisten lasten kielen oppimisen tukeminen päiväkodissa on noussut entistä ajankohtaisemmaksi teemaksi.

Opas on suunnattu varhaiskasvattajille, jotka työskentelevät monikielisten lasten kanssa. Monikielisillä lapsilla tarkoitamme lapsia, joiden äidinkieli on joku muu kuin suomi ja joiden vanhemmat puhuvat yhtä tai useampaa eri kieltä lapselle. Lapsen kielenkehitys on 3-5-vuotiaana nopeaa ja tämän ikäisten kanssa onkin tärkeää panostaa päiväkodissa lapsen suomen kielen oppimiseen.

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa leikki nähdään lapselle ominaisena ja mielekkäänä tapana oppia uutta ja tutkia maailmaa. Leikin avulla lapsen kanssa on mahdollista opetella kieltä lapselle ominaisella tavalla. Ohjatussa leikissä korostuu leikin suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus sekä varhaiskasvattajan rooli leikin kehittäjänä ja monipuolistajana. Varhaiskasvattajan tulee olla aktiivisesti mukana leikissä ja olla yksi leikkijöistä.

Opas sisältää kielenkehityksen tukemisen keinoja, joita voi käyttää monikielisten lasten kanssa niin ohjatussa leikkituokiossa kuin muussakin päiväkodin arjessa. Oppaassa ohjatut leikkituokit

toteutetaan pienryhmässä. Pienryhmässä varhaiskasvattajalla on mahdollisuus keskittyä yksittäisten lasten havainnointiin ja huomioimiseen.

Oppaassa painotamme varhaiskasvattajan roolin merkitystä ohjatun leikin suunnittelussa, toteutuksessa, havainnoinnissa ja arvioinnissa. Myös lapsen osallisuus ja lapsen mielipiteen huomioiminen prosessin eri vaiheissa nähdään tärkeänä.

Olemme suunnitelleet oppaaseen kolme leikkituokiota sisältävän esimerkin ohjatun leikin toteutuksesta. Toivomme esimerkin helpottavan ohjatun leikin käyttöä varhaiskasvatuksessa. Toivomme varhaiskasvattajan pohtivan oppaan myötä myös omaa suhtautumistaan monikielisyteen ja monikulttuurisuuteen. Näetkö monikielisuuden rasitteena vai mahdollisuutena? Mitä ajattelet monikulttuurisuudesta päiväkodissa? Varhaiskasvattajan asenne vaikuttaa siihen, miten monikieliset lapset tulevat huomioituiksi ja miten lasten kielen kehitystä tuetaan päiväkodin arjessa.

Toivomme oppaan helpottavan ja selkiyttävän ohjatun leikin käyttöä kielenkehityksen tukemisen menetelmänä monikielisten lasten kanssa.

Lahdessa 2016

Ann-Christine Metsäranta ja Nina Tolkki

Kuvitus Ada-Emilia Kokko

2 Mitä ohjattu leikki on?

Ohjatulla leikillä tarkoitetaan varhaiskasvattajan tietoista leikkiympäristön luomista, ylläpitämistä ja uudistamista. Leikin suunnittelussa on otettava huomioon lapsen ikä, kehitys ja lapsen mielenkiinnon kohteet. Ohjattu leikki voi olla välineleikkiä tai roolileikkiä ja ohjatun leikin menetelmiä voi hyödyntää missä leikissä tahansa.

Lapsella tulee olla hoitopäivän aikana tilaisuus vapaaseen ja itsenäiseen leikkiin, mutta uuden kielen oppimisen näkökulmasta on tärkeää järjestää myös leikkiä, jossa varhaiskasvattaja on läsnä. Ohjatussa leikissä varhaiskasvattajalla on mahdollisuus viedä leikkiä lapsen oppimisen kannalta oikeaan suuntaan ja huomioida lapsen yksilölliset tarpeet.

Oppaassa ohjattu leikki nähdään prosessina, joka sisältää suunnittelua, toteutusta, havainnointia sekä arviointia. Tavoitteena on, että prosessin eri vaiheet näkyvät niin yksittäisen leikkihetken kuin pidemminkin aikavälin toiminnassa. Oppaassa korostamme varhaiskasvattajan vastuuta ohjatun leikin prosessin eteenpäin viejänä ja kehittäjänä. Varhaiskasvattajan tulee toteuttaa ohjattua leikkiä suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti sekä olla aktiivisesti mukana leikissä yhtenä leikkijöistä.

3 Kielenkehityksen tukeminen päiväkodin arjessa

Seuraavia keinoja voi hyödyntää niin päiväkodin arjessa kuin ohjatuissa leikkituokioissa.

- ✓ Käytä yksinkertaista kieltä ja vältä monimutkaisia sanoja
- ✓ Puhu lapselle arkipäiväisissä tilanteissa ja sanoita toimintaa mahdollisimman paljon
- ✓ Tue lasta tarkkaavaisuuden kohdistamisessa ja tue sen ylläpitämistä
- ✓ Kiinnitä lapsen huomio itseesi puhuessasi hänelle
- ✓ Huomioi hiljaiset ja vetäytyvät lapset antamalla heille aikaa tulla kuulluiksi
- ✓ Käytä kuvia puheen tukena
- ✓ Käytä kuvia myös toiminnan jäsentämisessä, siirtymisissä, leikeissä ja lauluissa, tunteiden ilmaisussa ja leikkien jakamisessa
- ✓ Anna lapselle mahdollisuus käyttää kuvia itseilmaisun tukena
- ✓ Käytä pikapiirtämistä kommunikoinnin tukena

4 Monikieliset lapset päiväkodissa

Lapsen oman äidinkielen hallinta on perustana uuden kielen oppimiselle ja tämän vuoksi äidinkielen huomioiminen päiväkodin arjessa on tärkeää. Lasta tulee kannustaa ja rohkaista oman äidinkielen käyttämiseen päiväkotiryhmässä. Lapsi voi halutessaan esittää esimerkiksi lauluja tai loruja omalla äidinkielellään muille päiväkodin lapsille ja aikuisille.

Päiväkodissa lapsi oppii usein niitä sanoja, joita hän arjessaan tarvitsee. Varhaiskasvattajan tulee varmistaa lapsen monipuolinen kielenhallinta tarkkailemalla lapsen suomen kielen käyttöä. Varhaiskasvattajan on hyvä havainnoida lasta, kartoittaa lapsen sanaston hallintaa ja huomata mitä sanoja lapsi tarvitsee selvitykseen paremmin arjesta.

Päiväkodin lapsiryhmän suuri koko ja korkea melutaso voivat olla haasteena monikielisen lapsen suomen kielen oppimiselle. Lapsi saattaa kuulla tai ymmärtää sanoja väärin ja jäädä varhaiskasvattajan osalta vähälle huomiolle. Lapsella ei välttämättä myöskään ole tilaisuutta ilmaista itseään tai tavoittaa varhaiskasvattajan huomiota.

Varhaiskasvattajan suhtautuminen monikielisyyteen ja monikielisiin lapsiin päiväkodissa vaikuttaa hänen toimintaansa. On tärkeää nähdä monikielisyys positiivisena asiana päiväkotiryhmässä. Varhaiskasvattajan asenne vaikuttaa siihen, miten monikieliset lapset tulevat huomioituiksi päiväkotiryhmässä ja kuinka päiväkodin arjessa tuetaan monikielisten lasten suomen kielen kehitystä.

Monikielisten lasten suomen kielen oppimiseen vaikuttavat mm.

- Maassaoloaika
- Lapsen motivaatio suomen kielen oppimiseen
- Perheen tausta
- Lapsen oman äidinkielen osaaminen
- Perheessä puhuttu kieli/kielien
- Lapsen aiemmat kontaktit suomenkielisten lasten ja aikuisten kanssa

Suomen kielen omaksumisen nopeus vaihtelee suuresti eri lasten välillä!

5 Pienryhmätoiminta

Oppaan leikkituokioissa ohjattua leikkiä toteutetaan pienryhmässä.

Pienryhmätoiminnassa huomioitavia seikkoja

- Toiminnan tulee olla suunnitelmallista ja tavoitteellista
- Pienryhmän koko ja osallistujien valinta suunnitellaan lasten tarpeiden ja osaamistason mukaan
- Tavoitteiden saavuttamista arvioidaan yhdessä lasten kanssa, koska tämä lisää usein lasten motivaatiota oppimiseen
- Säännöllinen pienryhmätoiminta tukee lapsen oppimista

Havainnoi lapsia ja arvioi saamaasi tietoa. Hyödynnä havaintojasi pienryhmässä toteutettavan leikkituokion suunnittelussa ja toiminnan kehittämisessä.

Pienryhmässä varhaiskasvattajalla on mahdollisuus antaa lapselle enemmän aikaa ja huomiota kuin ison ryhmän kanssa toimiessa. Pienryhmässä lapsi pääsee harjoittelemaan sosiaalisia taitojaan varhaiskasvattajan tuella.

Muistathan, että vaikka monikieliset lapset välillä eriytetään opettelemaan kieltä pienryhmässä, tulee heitä tukea myös muiden lasten kanssa leikkimiseen!

Pienryhmässä sinulla on mahdollisuus tutustua minuun paremmin!

6 Ohjatun leikin prosessi

Varhaiskasvattajan aktiivinen rooli läpi ohjatun leikin prosessin on tärkeää ja sen toteutumiseen on kiinnitettävä huomiota.

Suunnittelu, toteutus, havainnointi ja arviointi ovat ohjatun leikin prosessin onnistumisen ja tavoitteiden saavuttamisen kannalta olennaisia. Yhdessä ne muodostavat kokonaisuuden, jonka avulla toiminnasta tulee jäsentynyttä.

Kielen oppiminen perustuu lapsen omaan motivaatioon, joten varhaiskasvattajan on hyvä selvittää lapsen mielenkiinnonkohteita ja hyödyntää niitä kielen opettamisessa.

Muista huomioida lapsen osallisuus läpi leikkiprosessin:

- Lapsen näkökulman huomioon ottaminen leikin sisällön valinnassa
- Lapsen kuunteleminen ja lapsen tekemiin aloitteisiin vastaaminen
- Lapsen mielenkiinnonkohteiden, toiveiden ja halujen kunnioittaminen

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa leikkiä pidetään tärkeänä oppimisen elementtinä. Leikin ei tule kuitenkaan olla vain oppimisen väline, vaan leikin itseisarvo eli leikki itse, tulee myös muistaa. Leikissä liiallinen oppimisen korostaminen voi vähentää lapsen mielenkiintoa yhteistä leikkiä kohtaan. Varhaiskasvattajan kannattaakin kiinnittää huomiota siihen, ettei leikistä tule lapsen näkökulmasta liian suorituskeskeistä.

6.1 Varhaiskasvattajan aktiivinen rooli ohjatun leikin prosessissa

- Varhaiskasvattajan asenne ja sitoutuminen ovat merkityksellisempiä leikin onnistumisen kannalta kuin ulkoiset resurssit (välineet, materiaalit yms.).
 - Varhaiskasvattajan iloinen ja leikkimielinen lähestymistapa leikkiä ja uuden oppimista kohtaan innostaa lapsia ja tukee heidän keskittymistään.
 - Lapsen huomion kiinnittäminen leikkituokion aikana vaatii varhaiskasvattajalta tilanteeseen eläytymistä.
 - Ilmeikkyyden ja monipuolisen eleiden käyttö herättää lapsen kiinnostuksen leikkiä ja oppimista kohtaan.
 - Tee leikkutilanteesta dialoginen huomioimalla lapsi kokonaisvaltaisesti ja käyttämällä lapsen kanssa yhteisiä leikkivälineitä.
 - Tuo leikkiin uusia ideoita, joihin lapsi voi reagoida.
 - Osallistu aktiivisesti leikkiin, näin tuet myös arempien lasten osallistumista.
 - Käytä ohjaavia kysymyksiä ja näytä esimerkkiä.
 - Käytä sanaluuksia monipuolisesti; adjektiivit, numerailit, substantiivit, verbit, pronominit ja partikkelit.
 - Mieti leikkituokioiden tavoitteet etukäteen, jotta sinun on mahdollista arvioida onko asettamasi tavoitteet saavutettu.
-
- Muista olla yksi leikkijöistä!
 - Kannusta ja rohkaise lapsia vuorovaikutukseen elein, ilmein ja sanoin!

6.2 Ohjatun leikin suunnittelu

- Ajankäyttö
 - Päätä aikaväli, jolla ohjattuja leikkituokioita on (esimerkiksi syys/kevät lukukausi)
 - Valitse kalenterista päivät ohjatun leikin tuokioille (esimerkiksi maanantai) ja merkkää leikkituokion toteutus viikkokalenteriin lasten nähtäville
 - Päätä yksittäisen leikkikhetken kesto (esimerkiksi 30–45 minuuttia)
 - Ohjattujen leikkituokioiden toistuvuus ja säännöllisyys ovat tärkeitä, jotta lapsen oppimista voidaan seurata ja kehittää toimintaa sen mukaisesti.
- Pienryhmä
 - Pienryhmän koon ja toiminnan suunnittelussa tulee huomioida lasten tarpeet ja kielen osaamisen taso, jotta jokainen lapsi hyötysi pienryhmätöinnistä
 - Suunnittele pienryhmän koko sen mukaan, että sinulla on mahdollisuus huomioida jokainen lapsi erikseen
 - Pienryhmässä voi olla esimerkiksi 2-5 lasta ja varhaiskasvattajaa
 - Pienryhmä voi muodostua sekä monikielisistä että suomenkielisistä lapsista
 - Suomenkieliset lapset voivat tukea omalla kielen osaamisellaan monikielisten lasten suomenkielisten sanojen oppimista
- Tila
 - Tilan tulee olla pienryhmälle sopivan kokoinen
 - Tilan tulee olla rauhallinen, jotta leikkijät voivat keskittyä rauhassa leikkiin ilman häiriöitä
- Välineet ja materiaalit
 - Lelujen ja materiaalien valinnassa tulee huomioida lasten mielenkiinnonkohteet
 - Lapset innostuvat helpommin itseä kiinnostavista aiheista
 - Varmista leikkivälineiden monipuolisuus lasten osaamisen kehityksessä
 - Erilaisten materiaalien hyödyntäminen tuo leikkiin vaihtelevuutta ja mahdollistaa monipuolisen sanaston opettelun
 - Leikkiin haluttuja materiaaleja voi kerätä lasten kanssa yhdessä esimerkiksi ulkoa
 - Leikkivälineitä voi askarrella yhdessä lasten kanssa leikkituokioiden ulkopuolella
 - Keskustelee lapsen mielenkiinnon kohteista vanhempien kanssa ja selvitä mitä leikkejä ja millä leluilla lapsi leikkii kotona
- Leikkialue
 - Päätä leikkialue
 - Leikkialue voi vaihdella tarpeen mukaan
 - Leikin voi rajata tapahtumaan tietyllä alueella esimerkiksi matolla tai teltassa

6.3 Ohjatun leikin toteutus ja havainnointi

Tee tuokiosta rauhallinen
Muista sanojen toistaminen leikkituokion kuluessa

- Samaa leikkiä voi jatkaa useammalla kerralla, mikäli se on lasten oppimisen kannalta tarkoituksenmukaista.
 - Viikkokalenteri on hyvä olla mukana tuokiossa ja läsnä lasten arjessa, mutta sen läpikäyminen voi olla leikkituokioiden edetessä lyhyempi kuin ensimmäisellä kerralla.
 - Leikkiä on hyvä kehittää ja monipuolistaa jokaisella kerralla, jotta lasten mielenkiinto pysyy yllä. Leikin kehityksellä tarkoitetaan pieniäkin edistysaskelita kielen osaamisessa.
 - Monipuolinen materiaalien käyttö herättää lasten mielenkiintoa.
 - Leikin monipuolisuus tarjoaa lapsille uusia haasteita ja mahdollisuuksia oppia.
 - Varhaiskasvattajan tulee seurata lapsen osaamisen tasoa, jotta leikki ja toiminta kehittyvät lapsen oppimisen näkökulmasta oikeaan suuntaan ja tukee oppimista.
 - Leikin lopettamista ei tule unohtaa. Leikin loppumisesta voi päättää yhdessä lasten kanssa. Näin heillä on mahdollisuus orientoitua uuden yhteisen leikin rakentamiseen. Leikin loppumista voidaan havainnollistaa purkamalla leikki yhdessä.
- Havainnointi leikkituokion aikana
 - Havainnoinnin tarkoituksena on lapsen käyttäytymisen ja toiminnan seuraaminen.
 - Havainnoinnin avulla varhaiskasvattaja pyrkii ymmärtämään lapsen tarpeita ja kehittämään toimintaa niiden mukaan.
 - Kirjaa havainnot leikkituokion jälkeen itsellesi ylös (esimerkiksi havainnointilomake tai vapaat muistiinpanot), jotta pystyt hyödyntämään niitä seuraavien leikkituokioiden suunnittelussa.
 - Leikkituokion voi myös videoida tai äänittää havainnointia ja arviointia varten.
 - Havainnoinnin ja sen ylös kirjaamisen avulla pyritään kuvaamaan lapsen toimintaa arkielellä.
 - Havainnoinnin avulla varhaiskasvattaja oppii tuntemaan lasta paremmin.
 - Havainnoi ja arvioi leikkituokion kuluessa lapsen:
 - ✓ Puhetta
 - ✓ Puheen ymmärtämistä
 - ✓ Kielen rakenteita
 - ✓ Sanastonhallintaa

6.4 Ohjatun leikin arviointi

Ohjatun leikin arviointi

- Leikkiä havainnoidaan, jotta voidaan arvioida lapsen kielenkehitystä leikkituokioiden edetessä.
- Leikkiä arvioitaessa käydään läpi havainnointi- ja dokumentointimateriaalia, joista on mahdollista huomata ne osa-alueet, joissa lapsi kaipaa eniten tukea.
- Dokumentoinnin läpikäymisen ja tutkimisen tarkoitus:
 - ✓ tehtyjen havaintojen esiintuominen
 - ✓ uusien ja parempien ratkaisujen ja toimintamallien kehittäminen ja vieminen käytäntöön
 - ✓ lapsen osaamistasoon liittyvän tietoisuuden lisääntyminen ja sen saattaminen varhaiskasvattajien ja vanhempien tietoon

Varhaiskasvattajan toiminnan arviointi

Varhaiskasvattajalla on mahdollisuus oppia omasta toiminnastaan arvioinnin myötä. Esimerkiksi videotallenteen katselu tai äänityksen kuuntelu ovat hyviä keinoja oppia omasta toiminnasta.

Voit pohtia esimerkiksi seuraavia asioita:

- Mitkä asiat ohjauksessa toimivat ja mitkä eivät?
- Mihin asioihin tulee kiinnittää huomiota seuraavan kerran suunnittelussa ja toteutuksessa?
- Oliko kielenkäyttö selkeää ja lasten osaamistason mukaista?
- Saivatko kaikki lapset varhaiskasvattajan huomiota?
- Onnistuiko ajankäyttö?
- Reagoitko lasten tekemiin aloitteisiin?

Lapsen osallisuus ohjatun leikin arvioinnissa

Lapsen mukaan ottaminen leikkituokioiden arviointiin on tärkeää, jotta lapsi tulee kuulluksi. Lapselta voi esimerkiksi kysyä mitä sanoja ja asioita hän on oppinut tai mitä hän on pitänyt leikkituokiosta ja mitä hän toivoi seuraavalta leikkituokiolta.

Monikielisen lapsen kielenkehityksen arvioinnissa on tärkeää kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin:

- Puheen tuottaminen; onko puhe selkeää vai vaikeaselkoista?
- Käsitteet; ymmärtääkö lapsi keskeisimmät käsitteet?
- Ymmärtääkö lapsi varhaiskasvattajan puhetta?
- Pystyykö lapsi seuraamaan varhaiskasvattajan puhetta?
- Paljonko lapsi tuottaa puhetta?
- Löytääkö lapsi oikeat sanat helposti?
- Ääntäminen ja artikulointi; onko selkeää?
- Toistaako lapsi aikuisen sanoja ilman ymmärrystä ja kiinnostusta sanojen merkityksestä?

7 Ohjatun leikin tuokiot

Tavoitteita leikkituokiolle:

- Ryhmytyminen ja tutustuminen
- Lasten kielen osaamisen tason selvittäminen
- Lasten sanaston kartuttaminen
- Lasten mielenkiinnon kohteiden esiin tuominen ja huomioiminen
- Lasten innostaminen ja osallistaminen
- Monipuolinen kuvien käyttö
- Havainnointi
- Lasten mielenkiinnon ylläpitäminen

Voit valita leikkituokiolle teeman tai aihealueen, jonka mukaista sanastoa opettelette:

- kehonosat ja aistit
- tunteet
- perhe, sukulaiset ja ystävät
- ammatit
- koti (asunto, huonekalut ja kodin tavarat)
- sijaintikäsitteet
- värit
- ruokailu ja syöminen (välineet, ruoat, ruoka-aineet)
- aikakäsitteet
- vaatteet ja vaatekappaleet
- eläimet (suomalaiset eläimet ja lapsen kotimaan eläimet)

Valmistelut ennen leikkituokiota:

- ✓ Valitse lasten näkökulmasta kiinnostavia leluja ja materiaaleja
- ✓ Päätä sopiva leikkialue
- ✓ Ota mukaan erilaisia kuvakortteja, joita voit hyödyntää leikin aikana (värikortit, numerokortit yms.)
- ✓ Muista viikkokalenteri ja siihen laitettava kuva, joka kuvastaa leikkihetkeä
- ✓ Varaa itsellesi kynä ja iso paperiarkki, joita voit tarvittaessa hyödyntää pikapiirtämisessä
- ✓ Muista havainnointivälineet

7.1 Esimerkki ohjatun leikin toteutuksesta

Seuraavassa on esimerkki kolmen ohjatun leikkituokion rungosta. Leikkiä voi kuitenkin jatkaa myös useammalla kerralla, jos se on lapsen näkökulmasta katsottuna tarkoituksenmukaista. Esimerkillä on pyritty havainnollistamaan miten ohjattua leikkiä voi toteuttaa, mistä asioista leikkituokio voi koostua, miten lapsen osallisuus huomioidaan ja miten varhaiskasvattaja voi sanoittaen ja mallintaan ohjata leikkiä.

Leikkituokioiden aikana hyödynnä ”Varhaiskasvattajan aktiivinen rooli ohjatun leikin prosessissa”-osion sisältöä.

Mieti jokaiselle leikkituokiolle tavoite tai tavoitteet, joiden saavuttaminen edistää pienryhmän toimintaa ja lapsen suomen kielen osaamista. Mieti jokaisen leikkituokion jälkeen, toteutuivatko asettamasi tavoitteet.

- Kaikki leikkituokion aikana tapahtuva toiminta (keskustelu, kysymykset, sanoittaminen, mallintaminen ja leikin rakentaminen) tulee nähdä osana leikkiä!
- Sanojen toistaminen edistää lapsen suomen kielen oppimista! Leikkituokion ei tule kuitenkaan olla liian suorituskeskeistä ja painottua vain uusien sanojen opetteluun. Leikkituokion avulla lapsella tulee olla mahdollisuus ilmentää omaa tapaansa leikkiä ja ilmaista itseään.

Ohjattu leikki monikielisten lasten kielenkehityksen tukemisessa – Opas Lahden kaupungin varhaiskasvattajille
Ann-Christine Metsäranta & Nina Tolkki

7.1.1 Ensimmäinen leikkituokio

- Käy tuokion alussa ja lopussa lasten kanssa läpi leikkituokioiden toteutusajankohdat viikkokalenterin ja leikkituokiota kuvaavan kuvan avulla, jotta lapset ymmärtävät leikin jatkuvuuden.
- Leikin aikana varhaiskasvattajan tulee esittää ohjaavia kysymyksiä, tukea leikkiä sanoittaen ja mallintaan sekä olla aktiivisesti yksi leikkijöistä!
- Leikkialueen tai -alustan esittely
- Tutustukaa varhaiskasvattajan tuomiin materiaaleihin ja leluihin. Ensimmäisellä kerralla tarkoituksena on antaa lapsille aikaa tutustua leluihin ja niiden nimeämiseen sekä kuvailuun.
 - Anna lapsille mahdollisuus kuvailla leluja omin sanoin
 - Esitä kysymyksiä, joiden avulla harjoitellaan eri sanaluokkia.
 - Hyödynnä kuvakortteja.
- Kaikki osallistujat valitsevat leluun (myös varhaiskasvattaja) ja keksivät sille nimen.
- Miettikää lasten kanssa yhdessä, mihin paikkaan tai miljööseen leikki voisi sijoittua. Käytä apuna pikapiirtämistä ja kuvakortteja.
- Valitkaa yhdessä leikille miljöö ja keskustelkaa millaisia elementtejä/materiaaleja valittussa paikassa on.
 - Lapset voivat hakea leikkiin haluamia asioita päiväkodin tiloista ja niitä nimetään yhdessä.
 - Varhaiskasvattaja kokoaa lasten valitsemat materiaalit yhteen paikkaan ja säilyttää niitä seuraavaa leikkituokiota varten.
- Leikkituokion jälkeen varhaiskasvattaja kirjaa havainnot ja kerää tarvittavat materiaalit seuraavaa leikkituokiota varten.

10

7.1.2 Toinen leikkituokio

- Käy tuokion alussa ja lopussa lasten kanssa läpi leikkituokioiden toteutusajankohdat viikkokalenterin ja leikkituokiota kuvaavan kuvan avulla, jotta lapset ymmärtävät leikin jatkuvuuden.
- Leikin aikana varhaiskasvattajan tulee esittää ohjaavia kysymyksiä, tukea leikkiä sanoittaen ja mallintaan sekä olla aktiivisesti yksi leikkijöistä!
- Kerro valitsemasi leikkialue lapsille. Vaihtoehtoisesti voitte suunnitella leikkialueen yhdessä lasten kanssa.
- Kerratkaa yhdessä ensimmäisen leikkituokion lelut ja palauttakaa niiden nimet mieleen.
- Käykää läpi leikkituokioon tuodut materiaalit. Nimetkää uudet ja myös aiemmalta kerralta tutut materiaalit.
- Leikin lopussa voit ehdottaa lapsille, että he voivat tuoda halutessaan kotoa materiaaleja seuraavaa leikkituokiota varten. Muista kertoa asiasta myös vanhemmille.
- Kolmanteen leikkituokioon varhaiskasvattaja voi tuoda monipuolisuuden lisäämiseksi uusia materiaaleja.
 - Varhaiskasvattajan tulee arvioida onko lasten oppimisen kannalta mielekästä lisätä materiaaleja vai tuleeko vielä kerrata aiempia.
- Leikkiin voi tuoda materiaalien osalta monipuolisuutta keräämällä asioita luonnosta ja askartelemalla (varhaiskasvattaja itsenäisesti tai yhdessä lasten kanssa).

Ohjattu leikki monikielisten lasten kielenkehityksen tukemisessa – Opas Lahden kaupungin varhaiskasvattajille
Ann-Christine Metsäranta & Nina Tolkki

11

7.1.3 Kolmas leikkituokio

- Käy tuokion alussa ja lopussa lasten kanssa läpi leikkituokioiden toteutusajankohdat viikkokalenterin ja leikkituokiota kuvaavan kuvan avulla, jotta lapset ymmärtävät leikin jatkuvuuden.
- Leikin aikana varhaiskasvattajan tulee esittää ohjaavia kysymyksiä, tukea leikkiä sanoittaen ja mallintaen sekä olla aktiivisesti yksi leikkijöistä!
- Kerrataan edellisellä kerralla mukana olleet lelut ja palautetaan niiden nimet mieleen.
- Käydään läpi lasten kotoa tuomat materiaalit ja lelut sekä nimetään niitä yhdessä.
- Päätetään yhdessä lasten kanssa leikin päättymisestä ja keskustellaan uuden leikin aloittamisesta seuraavalla kerralla. Rohkaise lapsia miettimään millaista leikkiä he halusivat leikkiä ensi kerralla!

8 Varhaiskasvattajalta vanhemmalle

Kuten oppaassa on jo tuotu esiin, on monikielisen lapsen suomen kielen omaksumisen pohjana lapsen oma äidinkieli. Tämän vuoksi varhaiskasvattajien ja vanhempien olisi hyödyllistä keskustella lapsen äidinkielen kehityksen tukemisen tärkeydestä.

Varhaiskasvattajan on hyvä käydä vanhempien kanssa läpi, kuinka lapsen kielitaito kehittyy aikuisen sanoittaessa arjen toimintoja ja tilanteita. Äidinkieli on tärkeä osa lapsen kasvua ja kehitystä sekä identiteettiä. Äidinkielen avulla lapsi rakentaa kuvaa ympäröivästä maailmasta. Vanhemmille on tärkeää tuoda esiin myös päiväkodin positiivinen suhtautuminen lapsen omaan äidinkieleen ja kulttuuriin.

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa leikki nähdään tärkeänä oppimisen välineenä, mutta kaikissa kulttuureissa näin ei kuitenkaan ole. Varhaiskasvattajan on hyvä kertoa vanhemmille leikin monista mahdollisuuksista niin lapsen suomen kielen kuin äidinkielen omaksumisen näkökulmasta.

- Leikki on lapselle ominainen tapa toimia ja tutkia maailmaa.
- Leikissä lapsen mielenkiinnon kohteet ja oppimisen voi yhdistää lapselle mielenkiintoisella tavalla.
- Yhdessä vanhemman kanssa leikkiessä lapsella on mahdollisuus monipuolisempaan leikkiin kuin yksin.

Näin vanhempi voi tukea lapsen kielenkehitystä kotona:

- Puhu lapselle omaa äidinkieltä
 - Leiki lapsen kanssa käyttäen äidinkieltä monipuolisesti
 - Pelaa, laula ja loruttele lapsen kanssa äidinkielellä
 - Näytä lapselle lastenohjelmia omalla äidinkielellä
 - Sanoita arkitilanteita
 - Kuuntele lapsen kanssa musiikkia omalla äidinkielellä
 - Tue lapsen yhteydenpitoa samaa äidinkieltä puhuvien ihmisten, esimerkiksi sukulaisten kanssa – näin kieli monipuolistuu ja siitä tulee osa tärkeitä sosiaalisia suhteita
 - Tue, kannusta ja rohkaise lasta oman äidinkielen käyttämisessä
 - Älä toru lasta kielen käytössä tapahtuvista virheistä vaan mallinna ne oikein
- Ole ylpeä omasta äidinkielestäsi!

9 Lisätietoa

- Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus. Kontu, E. & Suhonen, E. 2006. Helsinki: Yliopistopaino.
- Havainnointi ja pedagoginen tuki 3-5-vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa. Aaltonen, R., Lehtinen T., Leppänen, K., Peltonen, T., Tarvo, M.-T., Tuunainen, P. & Viherä-Toivonen, A. 2008. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Saatavissa: http://www.socca.fi/files/486/Havainnointi_pedagoginen_tuki_varhaiskasvatuksessa_2008.pdf.
- Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa?. Kalliala, M. 2008. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Ketä kannattaa opettaa? Pollari, J. & Koppinen, M.-L. 2010. Juva: WS Bookwell.
- Lapselle hyvä päivä tänään – Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Mikkola, P. & Nivalainen K. 2010. Helsinki: Pedatieto.
- Lapsi ja kieli – Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Nurmilaakso, M. & Välimäki, A.-L. 2011. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa. Kalliala, M. 2012. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Maahanmuuttajaoppilaiden opetus perusopetuksessa – Opetussuunnitelmatyöstä käytäntöön. Ikonen, K. (toim.) 2005. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Rakkautta ja vanhemmuutta kahden kulttuurin perheessä. Monikulttuurijhdistys Familia Club Oy. 2010. Saatavissa: http://www.familiaclub.fi/duo_rakkautta_ja_vanhemmuutta.pdf
- Tampereen kaupungin suomi toisena kielenä- opetussuunnitelma. Tampereen kaupungin hyvinvointipalvelut. 2011. Varhaiskasvatus ja perusopetus. Saatavissa: http://www.tampere.fi/liitteet/s/unnamed_2166/s2.pdf
- Varhaiskasvatuksen käsikirja. Hujala, E. & Turja, L. 2012. Jyväskylä: PS Kustannus.
- Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Karila, K. & Lipponen, L. (toim.) 2013. Tampere: Vastapaino.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Helsinki: Stakes, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56. [viitattu 19.10.2015]. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>